

ICOM Srbija

(RE) DEFINISANJE
Muzej na prekretnici

Brass astrolabe, Yemen, AD 1291, 19.4 x Ø 15.6 cm.
Accessories and tools – Incense burners, astrolabes and lamps
Material: Metals | Type: Tools/Instruments | Countries: Yemen

(Re)definisani muzej

Redefinisati muzej nije bila aktuelna tema samo prošle i ove godine – to je uvek aktuelna tema. No, redefinisati ne znači samo promeniti definiciju. Označava najmanji zajednički imenitelj između promišljanja gde muzejska delatnost želi da bude, i realnog sagledavanja gde jeste praksa. No, čim je potrebno pomiriti želje sa stvarnošću, pomirenje izgleda kao utopija. Ključni deo reči postaje tako ono „re“. To ne znači stalno „od nule“ izmišljati muzej kao instituciju, ali znači usaglašavati delatnost sa ulogom koju muzej ima u stalno menjajućem društvu.

Kada radim sa studentima, onima koji će za 10-15-20 godina biti okosnica muzejskog rada, slika muzeja već izgleda redefinisano. Ne zbog korpusa znanja, već zbog vizura. Generacijski preobražaj se, pak, u muzejskoj delatnosti u Srbiji odlaže zabranom zapošljavanja. Muzeji Srbije jednostavno prate trend starenja nacije. Retki su oni koji se podmlađuju izazovnijim modelima: fleksibilnijim odnosom prema inicijativama koje dolaze izvan muzeja. Koncept „proširenog“ muzeja (Šendžen, Milano: 2016, Varšava: 2018) već podrazumeva muzej kao mentalni prostor koji se prostire izvan oklopa zgrade. A predlog nove definicije muzeja „bode nam oči“ ne definicijom, već upravo njenim odsustvom – zona komfora postaje nelagodna.

Sredinom decembra sam bio na izložbi *Participativna umetnost*, autorke Kristine Sedlarević u Galeriji Remont. Kuriranje je podrazumevalo ne raspravu umetnika (i dela) o društvu, već sa društvom. Galerija Matice srpske je projektom *Mladi biraju* omogućila drugačije viđenje (muzejske) stvarnosti. Muzej Jugoslavije pozvao nas je da svi budemo „izložba“ u *Projekat: Jugoslavija*. Dakle, nije pitanje hoćemo li da se „re“definišemo. Pitanje je da li hoćemo da „širom otvorenih očiju i srca“ tako budemo i viđeni.

Nikola Krstović

Iz sadržaja

4

25. Generalna konferencija ICOM Kjoto 2019

Kuriranje održive budućnosti muzeja

8

ICOM Srbija

Izbori koji se pamte

10

Intervju

Nikola Krstović

Predsednik ICOM Srbija

12

Izložbe

Publika kao (ne)voljni saučesnik

16

Umetnost i inkluzija

Mi nismo čudovišta

22

Izložbe

Arhitektura socijalističke Jugoslavije u Njujorku

25

Publikacije

Tajne praistorijske "aristokratije"

26

Seminari

Muzej o gradu, grad u muzeju

Kuriranje održive budućnosti muzeja

Jubilarno trijenale ICOM-a ostaće upamćeno po burnoj diskusiji o novoj muzejskoj definiciji, ali i jedinstvenoj organizaciji jedne velike konferencije koja postavlja nove, vrlo visoke standarde

Tekst i fotografije: Tamara Ognjević

Dobrodošlica
ICOM-u širom Kjota

Kada je na 24. Trijenalu ICOM-a u Milanu 2016. Organizacioni odbor ICOM Kjoto 2019 predstavio svoj predlog organizacije Trijenala planiranog za 2019. godinu, svima je bilo jasno da će to biti nešto posebno. Tradicionalna japanska ozbiljnost i temeljnost, ali i izuzetno poimanje važnosti muzeja i kulturnog nasleđa pokazali su početkom septembra 2019. godine šta znači biti ponosan na svoju zemlju i njenu baštinu, ali i koliko će teško biti svakom sledećem organizatoru najvećeg globalnog susreta muzejskih profesionalaca da dostigne, a nekmo li premaši japanski standard.

Od trenutka kada je moj avion sleteo na aerodrom u Osaki, 1. septembra, pa celim putem do stare prestonice Nipona – Kjota, pratili su me plakati, flajeri i bilbordi dobrodošlice učesnicima velikog muzejskog skupa, prvog takve vrste u istoriji Japana. Kulminacija je usledila na grandioznoj železničkoj stanici u centru Kjota, pravom gradu u srcu grada, gde je ogromni svetleći ekran obaveštavao namernike da je ovaj dvomilionski urbani centar domaćin jubilarnog 25. Trijenala ICOM-a. ICOM-ove zastave su se vijorile kako u samom centru Kjota, tako i na svim tačkama od važnosti za konferenciju, što će reći – u celom gradu!

Na samoj železničkoj stanici, na koju su morali doći svi učesnici Trijenala, jer Kjoto nema aerodrom, već vozove koji tačno u sekundu stižu u ovaj grad-muzej fantastičnih hramova i palata, bio je instaliran specijalni prostor sa hostesama koje govore po nekoliko svetskih jezika, ali i izložba trpezne keramike i porcelana iz programa *Kreativna moć kulture: Iz Kjota u svet*. Bio je to tek početak nenametljive demonstracije odlične organizacije, izuzetnog promišljanja i planiranja jedne velike manifestacije, ali i neskrivenog osećanja ponosa na svoju zemlju i njeno kulturno nasleđe. Sedam dana su Organizacioni komitet ICOM Kjoto, japanske kolege pristigle iz svih delova ovog vazda intrigantnog tla, preko 800 volontera, nekoliko desetina muzeja, ambijentalnih celina, uprava grada i njegovi građani, vodeći mediji, političari, pa i sama carska porodica, maestralno vodili jedan kompleksan program, koji je okupio 4590 učesnika iz 120 zemalja sveta u okviru 231 sesije na kojima je govorilo 1476 stručnjaka i uglednih ličnosti. Ako se na to doda

4590 muzealaca iz 120 zemalja sveta je učestvovalo na Trijenalu

Na desetine radionica, seminara, tribina i drugih sadržaja u sklopu Trijenala

da je konferenciju pratilo preko 150 događaja (izložbe, radionice, seminari, koncerti, izvođačke umetnosti ...) i 49 ekskurzija u Kjotu i širem okruženju, te da su osnovana dva nova međunarodna komiteta i doneto pet rezolucija, a 90% učesnika konferencije se u onlajn anketi izjasnilo kao izuzetno zadovoljno konferencijom i njenom organizacijom, potpuno je razumljivo da spontano stvoreni slogan – *Ja sam bio tamo!* – nije plod neke dobro osmišljene reklamne kampanje, već autentičnog osećanja da se učestvovalo i svedočilo jednom istorijskom događaju koji se, izvesno, neće ponoviti u dužem vremenskom periodu.

„Ova konferencija je očigledno izuzetno važna! Već danima svi mediji u Japanu izveštavaju o njoj“, rekla je na odličnom srpskom moja prijateljica, istoričarka umetnosti, Sači Šimada, doktorand na srpskoj srednjovekovnoj umetnosti Univerziteta Sandai, dočeka-vši me na aerodromu u Osaki. I zaista, od najtražnijeg japanskog dnevnika *Jomiuri šimbuna*, koji je štampao poseban dodatak o Trijenalu u Kjotu, do svih televizijskih stanica, Japan je sedam dana bruja o svetskom skupu muzealaca, neprekidno podvlačeći kako je velika čast ukazana celoj zemlji. Ta neverovatna, autentična skromnost, vrlina je Japanaca, koja ih u najboljem smislu te reči čini superiornim. Bilo je zadovoljstvo slušati kratke, uljudne i neverovatno skromne izjave govornika na svečanom otvaranju Trijenala u Međunarodnom konferencijskom centru Kjota u četvrti Sakio, jedinstvenom spoju arhitekture modernizma i tradicionalnih japanskih vrtova. Od Daisakua Kadukave, gradonačelnika Kjota i Roheia Mijate, komesara Agencije za kulturnu delatnost Japana, pa do Joheija Sasakiya, predsednika Organizacionog komiteta ICOM Kjoto 2019, i njegovog carskog visočanstva, princa prestolonaslednika Akišina, koji je u pratnji supruge došao da lično poželi dobrodošlicu učesnicima Trijenala, moglo se čuti – *Vi činite čast Japanu!*

Ozaki oblast muzeja i hramova

Ako je slika reke muzealaca koji se slivaju prema prijemnim pultovima konferencije 2. septembra bila pomalo zastrašujuća, organizacija skupa je funkcionisala besprekorno. Kada je počelo otvaranje, a velika konferencijska sala zapretila „pucanjem“, na galerijama su uključeni ogromni ekrani koji su omogućili svima da isprate svečanu ceremoniju. Tiha, efikasna brigada volontera, ali i izuzetno mudar način markiranja učesnika uz pomoć ID kartica različitih boja, omogućili su ono što sam u šali nazvala – dobro kontrolisanom gužvom.

Oкупljeni oko glavne teme konferencije – *Muzeji kao središta kulture: Budućnost tradicije*, ali i podtema u čijem fokusu se našla čitava paleta globalnih izazova (dekolonijalizacija, rodno pitanje, klimatske promene, inkluzija i drugo), muzejski profesionalci su prvog radnog dana u okviru prve plenarne sesije razgovarali na temu *Kuriranje održive budućnosti kroz muzej*, nakon uvodnog govora uglednog japanskog arhitekta međunarodne reputacije, graditelja muzeja, Kenga Kume. Stavljajući akcenat na „potcenjenu prirodu“ i japanski tradicionalni odnos prema njoj, Kuma je naglasio da je pred nama trenutak u kome, ako želimo dobro i sebi i prirodi, moramo preći iz „ere betona“ u „eru šuma“. I ako se jednom delu učesnika učinilo da je uvodni govor pomalo neobičan i uzvesnoj meri dekontekstualizovan, ko se upoznao sa japanskim promišljanjem muzeja kao integralne celine primarno namenjene porodici, koja podrazumeva, kako samu muzejsku zgradu i njene sadržaje, tako i neposredno okruženje vrtova ili parkova, te ukupnu usklađenost sa urbanom i/ili prirodnom sredinom u kojoj se nalazi, ovakav izbor govornika je bio više nego logičan.

Bura oko nove definicije

Poslednjeg dana 25. Trijenala ICOM-a u Kjotu čak 70,4% učesnika je glasalo za odlaganje donošenja nove definicije muzeja, što su većina učesnika skupa, ali i brojni mediji, ocenili kao jak udarac liderstvu najveće muzejske asocijacije na svetu. Na predlog da muzej bude definisan kao „demokratski, inkluzivan i polifoničan prostor za kritički dijalog o prošlosti i budućnosti“ prvi je reagovao NK ICOM Francuska. Karakterišući predlog nove definicije kao „ideološki tekst“ koji je plasiran bez prethodne konsultacije sa nacionalnim komitetima, francuske kolege su dobile podršku 88 od 125 nacionalnih komiteta ICOM-a. Borba je, međutim, trajala puna četiri sata. Predlog nove definicije snažno su podržali nacionalni komiteti Amerike, Australije i Danske. Tokom debate je zabeležen čak i svojevrsni presedan da su se, politički *de facto* u ratu, Izrael i Iran jednoglasno složili oko neprihvatanja predloga nove definicije. Nacionalni komiteti Brazila, Perua i Argentine komentarisali su definiciju kao maglovitu kombinaciju političke korektnosti i savremene izveštavanosti koja bi sa pravnog stovišta imala vrlo malo značaja. Predsednica ICOM-a, Suaj Aksoj, je na kraju diplomatski zaključila: „Ovo nije kraj, ovo je tek početak procesa.“

Izlaganje kineskog umetnika Saj Godanga, jednog od trojice uvodničara na plenarnim sesijama, o njegovom nemalom međunarodnom muzejskom iskustvu i viđenju kustosa kao jedne vrste šamana koji podjednako inspiriše umetnike i publiku, ali i ono brazilskog fotografa svetskog glasa, Sebastijana Salgada, o amazonskim kišnim šumama u Brazilu u korelaciji sa arhiviranjem memorije, ostali su u celini na talasu Kumeove ideje o sinergiji muzeja i prirode kao ključnom faktoru održivosti.

Sa stanovišta one vrste iskustva i saznanja koje može da donese jedna ovakva konferencija, primarni utisak je vezan za tanane razlike u razumevanju uloge muzeja i njegove korelacije sa lokalnom zajednicom, koja je u slučaju Japana prioritet. U više navrata sam čula od japanskih kolega da veoma poštuju turiste i generalno zainteresovanost drugih naroda za japansku kulturu, umetnost i nasleđe, ali da im je domaća publika najvažnija, jer je to ona publika sa kojom su kontinuirano u komunikaciji, koja je najveća podrška, ali i najveći kritičar. Muzej je u Japanu i mesto edukacije, ali i zabave i opuštanja u najboljem smislu te reči, otuda i izrazito razvijena muzejska logistika u najkompleksnijem značenju. Nemoguće je zamisliti čak i najmanji muzej, a da nema vrt (ako već nije u parku), kafe ili restoran, muzejsku radnju koja prodaje od suvenira do grickalica, napitaka i kozmetičkih proizvoda, armiju kustosa i animatora, te čitav niz pažljivo elaboriranih programa za publiku svih uzrasta. Kako su Japanci u neku ruku zavisnici od digitalizacije i japanski muzeji su „okićeni“ svakovrsnim bar-kodovima, geđzetima i najrazličitijim aplikacijama. Bez obzira na metafizičku prirodu budizma kao kulturne i identitetske platforme stanovnika Zemlje izlazećeg sunca, Japanci vole sve da dodirnu i probaju. Otuda taktilni pristup predmetima, pa i čitavim zbirkama predstavlja jedan od ključnih alata japanske muzeologije, a sa njim i posebne grane modelovanja svega od porcelana i tekstila do hrane i lokomotive.

Ova mala digresija u japansku muzeologiju samo je uvod u događaj koji je nesumnjivo obeležio 25. Trijenale ICOM-a u Kjotu – veliku, burnu i na trenutke vrlo ostru debatu na temu usvajanja predloga nove definicije muzeja, koju je dva meseca pre početka konferencije predočio Međunarodni komitet za definicije, perspektive i potencijale (MDPP), predvođen danskom muzeološkinjom Džetom Sandal. Digresija koja samo na primeru domaćina pokazuje koliko mogu biti velike razlike u percepciji definicije muzeja, što je postalo potpuno transparentno 3. septembra na plenarnoj sesiji čiji je naziv bio *Definicija muzeja*.

Gotovo svi učesnici konferencije su saglasni da ICOM nije u svom sedam decenija dugom postojanju doživeo takav potres kakav je predstavljala debata na temu usvajanja predložene definicije, a još manje tako veliku polarizaciju u stavovima, pravu borbu mišljenja na interkontinentalnoj relaciji u kojoj je s jedne strane dominirao ICOM Evropa, podržan pre svega od ICOM Francuske, ICOM Rusije i drugih evropskih nacionalnih komiteta, uključujući i ICOM Srbije i Regionalnu Alijansu ICOM SEE, kao nepomirljivi protivnik novog predloga, a sa druge ICOM Amerike, Australije i Danske, kao ništa manje snažna

podrška novom predlogu definicije muzeja. Na trenutke se činilo da je nepomirljivost u stavovima toliko velika, da će izazvati krizu samog ICOM-a, ali je predsednica Suaj Aksoj i ovog puta pokazala izuzetnu političku mudrost, i donošenje odluke o novoj definiciji je odloženo do juna 2020. godine (a kako ovih dana brui na ICOM-ovim internim mrežama, možda i do 26. Trijanala u Pragu 2022). Evropa je tako odbranila na neko vreme svoj stav da definicija muzeja ne može prevideti osnovne kriterijume za definisanje muzejske delatnosti, žrtvujući ih viziji i misiji punoj popularnih fraza, što je temelj predloga nove

Muzejski sajam kao deo Trijenala

Koktel povodom
svečanog otvaranja

ICOM Srbija u Kjotu

Nacionalni komitet ICOM Srbija u Kjotu su predstavljali predsednik ICOM Srbija (2016-2019) Slavko Spasić (Zavod za proučavanje kulturnog razvitka), potpredsednica komiteta i glavna urednica Časopisa ICOM Srbija, Tamara Ognjević (Artis centar) i mlade kolege istoričar mode Stefan Žarić (Artis centar) i konzeruator Miloš Jelenić (Muzej vazduhoplovstva), dobitnici ICOM granta za mlade stručnjake. U Kjotu je uspešno predstavljeno specijalno izdanje Časopisa ICOM Srbija na engleskom, dok je Stefan Žarić imao izuzetan nastup sa svojim radom *Povezivanje kultura i afirmacija muzeologije mode: Izložba Maison Barilli kao središte kulture* na sesiji ICOM Costume komiteta. Tamara Ognjević je po drugi put izabrana u upravni odbor Međunarodnog komiteta za muzejski marketing i pr – ICOM MPR, nakon zapaženog moderiranja sesije *Muzej i lokalna zajednica* u čijem uvodnom delu je predstavila iskustva muzeja u Srbiji na ovu temu.

Harmonija i estetika - maksime
muzeja Kjota

definicije, o čemu se i NK ICOM Srbija vrlo precizno izjasnio zvaničnim dopisom Generalnom sekretarijatu u proleće 2019.

Odlazak na vanredno zanimljiv muzejski sajam sa 147 izuzetnih izlagača, ili ručak poslužen u prekrasnim kutijama, koje više liče na one za nakit nego one za hranu, predstavljali su kratke, inspirativne pauze u međuvremenu podjednako zanimljivih sesija, ofsajt sastanaka i konferencija međunarodnih komiteta. Domaćin je obezbedio podršku čak 145 sponzora, a posebno se potrudio da u večernjim časovima priredi pravu čaroliju upoznavanja kulturnog nasleđa Kjota, kombinujući naj-

različitije sadržaje. Tako smo prvog dana prisustvovali koktelu pod otvorenim nebom u Međunarodnom konferencijskom centru, odnosno jednom od njegovih velikih vrtova, koji je završio veličanstvenim vatrometom u čast otvaranja Trijenala. Sledećih večeri su usledile posete Nido zamku, privatnoj carskoj rezidenciji, Kongoh Nohgakudo teatru i tradicionalnoj predstavi Noh pozorišta, Botaničkim vrtovima Kjota i Biblioteci i arhivu Kjota sa izložbom drevnih rukopisa, Okazaki oblasti sa Nacionalnim Muzejom moderne umetnosti i izložbom o modi *Dress Code? Are you playing fashi-*

on?, Muzeju tradicionalnih zanata i neopisivom koncertu srednjovekovne japanske muzike u vrtu hrama Heian Jingu. Organizator se postarao da u saradnji sa međunarodnim komitetima, a u skladu sa primarnim poljem njihovog interesovanja obezbedi posete najrazličitijim muzejima u gradu – od Muzeja mange i Kjoto instituta kostima, do Muzeja železnice i Muzeja gastronomskog nasleđa Kjota. Vrhunac nesumnjivo predstavlja raskošna izložba *Remek-dela Nacionalnog muzeja Kjota: Blago hramova i svetišta*, na kojoj je ICOM-ovo Trijenale završeno 7. septembra.

Poprište velike debate - centralna sala
Međunarodnog kongresnog centra

Porodica je uvek u fokusu
japanskih muzeja

Izbori koji se pamte!

NK ICOM Srbija dobio je 7. oktobra prošle godine novog predsednika. Bili su to najuzbudljiviji i najneizvesniji izbori u dvadeset godina postojanja nacionalnog komiteta

Tekst i fotografije: Uredivački odbor Časopisa ICOM Srbija

Iako je od trenutka kada su objavljena imena kandidata za novog predsednika ICOM Srbija svima bilo jasno da će to biti izuzetno jako nadmetanje za ovu odgovornu funkciju, niko nije mogao da nasluti koliko će do poslednjeg trenutka biti neizvesno ko će posle šest godina zameniti dosadašnjeg predsednika Slavka Spasića. Dr Biljana Đorđević, muzejska savetnica Narodnog muzeja u Beogradu i dr Nikola Krstović, docent na Seminaru za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, dobro su poznati kao vrsni stručnjaci i domaćoj, ali i međunarodnoj stručnoj javnosti. Oboje u trenutku kandidature članovi Izvršnog odbora NK ICOM Srbija, oboje sa impresivnim biografijama, ali i vrlo sličnim predlogom programa za mandat 2019-2022. godine, budući da je ICOM Srbija prvi put ove godine pred predsedničke kandidate postavio zahtev da iznesu svoje ideje i predlog programa za trogodišnji mandat.

Izborima je prethodila i prava mala kampanja na društvenim mrežama, pa pun atrijum Narodnog muzeja u Beogradu nije predstavljao ni najmanje iznenađenje. Nakon kratkog preseka kroz aktivnosti komiteta u prethodnom periodu, koji je izneo dosadašnji predsednik Slavko Spasić, za čijeg mandata su se u ICOM Srbija dogodile mnoge važne promene, usledilo je glasanje i pre-

Novi
predsednik
dr Nikola
Krstović

brojavanje glasova. Ne treba zaboraviti na pravo glasanja elektronskim putem, tako da je konstatovano da je gotovo 90% članova ICOM Srbija glasalo, što predstavlja svojevrsni presedan u dosadašnjem izbornom iskustvu nacionalnog komiteta.

Dr Nikola Krstović je pobedio doslovno, da upotrebimo sportski izraz, „za prsa“, a rezu-

Komisija za statusna pitanja i decembarски izbori

Sredinom novembra 2019. godine Izvršni odbor NK ICOM Srbija je doneo odluku o imenovanju članova Komisije za statusna pitanja u čiji sastav su ušli: Zoran Kilibarda (Narodni muzej u Beogradu), Veselinka Kastratović Ristić (Muzej Jugoslavije) i Bogdana Opačić (ZAPROKUL).

Sredinom decembra 2019. godine na redovnoj skupštini NK ICOM Srbija, organizovanoj u Galeriji Matice srpske u Novom Sadu, održani su izbori za upražnjena mesta u radnim telima. Dr Tijana Palkovljević Bugarski (Galerija Matice srpske) izabara je za člana Izvršnog odbora, Senka Latinović (Galerija kolektiva arhitekata) i Gordana Tatić (POPULAR MA) u Komisiju za organizovanje seminara i savetovanje, a Zorica Nikić (FPU) i Olivera Skoko (Narodni muzej Zrenjanin) u Etički odbor.

ltat je bio neizvestan do samog kraja. Slavlje je trajalo vrlo kratko, jer ulazak u status reprezentativnog udruženja početkom 2019. godine, doneo je nacionalnom komitetu čitav niz novih obaveza, među kojima su formiranje Komisije za statusna pitanja i izbor samostalnih stručnjaka u kulturi nesumnjivo najveće.

Novo rukovodstvo, stare inicijative

ICOM SEE istrajan u inicijativi za uspostavljanje Međunarodnog dana nematerijalnog kulturnog nasleđa u međuvremenu dobio novo rukovodstvo

Tekst i fotografije: Slavko Spasić

Tokom prošlogodišnjeg ekspertskog foruma Kine i zemalja Istočne i Centralne Evrope u oblasti zaštite nematerijalnog kulturnog nasleđa održanog u gradu Hangdžou, o kome je bilo više reči u Časopisu ICOM Srbija br. 9, pokrenuta je ideja za uspostavljanje Međunarodnog dana nematerijalnog kulturnog nasleđa, koji bi se obeležavao svakog 17. oktobra, na dan kada je 2003. godine doneta UNESO Konvencija. Predlog je, na inicijativu Biljane Đorđević, koja je tada, kao član odbora iz Srbije obavljala funkciju sekretara, prisutnima iznela Goranka Horjan, predsednica RA ICOM SEE. Učesnici Forumu su predlog pozdravili i uvrstili ga u zaključke Konferencije.

U skladu sa ovom inicijativom, ICOM SEE je od 17. do 20. oktobra 2019. u Zagrebu organizovao Međunarodnu konferenciju *Nematerijalna baština izazov za politiku upravljanja i prikupljanja*. Na Konferenciji je prisustvovalo više od 80 učesnika i 35 panelista iz različitih zemalja. Tom prilikom razmenjena su profesionalna iskustva i predstavljeni različiti aspekti zaštite i promovisanja nematerijalnog kulturnog nasleđa kroz panele: *Kako promovisati Međunarodni dan nematerijalne baštine, Izazovi u prikupljanju i dokumentovanju nematerijalne baštine, Nematerijalna baština i zajednice, Muzejski menadžment i izazovi dekolonizacije i restitucije, Održiva rešenja za nematerijalno kulturno nasleđe i Kako osigurati prenos znanja i veština na mlađe generacije*. Konferencija je završena stručnom ekskurzijom u Sloveniju, obilaskom kulturno-istorijskih znamenito-

sti u Trbovlju i Brežicama.

Na marginama Konferencije održan je sastanak odbora ICOM SEE na kome su izabrani novi članovi. Za novog predsednika izabrana je Alenka Černelić Krošelj iz Slovenije, a za potpredsednika Slavko Spasić iz Srbije.

Prvi sastanak sa novoizabranom upravom RA ICOM SEE održan je u Beogradu, 13. decembra 2019. u Zavodu za proučavanje kulturnog razvitka. Na sastanku je razmatrana realizacija projekata u predstojećem periodu: *Muzeji i migracije*, u saradnji sa ICOM Evro-

pa, evaluacija i nastavak projekta *RE-ORG, Upravljanje zbirakama* u saradnji sa COMCOL-om. Konačno, dogovoreno je da se u saradnji sa Nacionalnim komitetima pokrenu aktivnosti na realizaciji projekta *Crvena lista kulturnih objekata u opasnosti u jugoistočnoj Evropi* i istovremeno nastave analize nove muzejske definicije.

Za drugog potpredsednika izabran je dr Virgil Stefan Nitulescu iz Rumunije, koji je ujedno i predložio da se sledeći sastanak odbora održi u maju naredne godine u Bukureštu.

Izabran novi upravni odbor RA ICOM SEE za period 2019 – 2022.

Alenka Černelić Krošelj, Slovenija, predsednik	Markita Franulić, Hrvatska
Slavko Spasić, Srbija, potpredsednik	Philippos Mazarakis – Ainian, Grčka
dr Virgil Stefan Nitulescu, Rumunija, potpredsednik	Eleni Glytsi, Grčka
Goranka Horjan, sekretar	Sergiu Pana, Moldavija
Edlira Andoni, Albanija	Valeria Suruceanu, Moldavija
Ermela Broci, Albanija	Gordan Nikolov, Severna Makedonija
Azra Bečević Šarenkapa, BiH	Rubin Belčeski, Severna Makedonija
dr Sarita Vujković, BiH	dr Dan Octavian Paul, Rumunija
Svetla Dimitrova, Bugarska	dr Tanja Roženberger, Slovenija
A. Vatov, Bugarska	Milica Cicmil, Srbija

ICOM je na prekretnici, kao i institucija muzeja uopšte

U oktobru je Nacionalni komitet ICOM Srbija dobio novog predsednika – dr Nikolu Krstovića, docenta na Seminaru za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, ali i međunarodno poznatog i priznatog stručnjaka. Bio je to povod da sa njim napravimo intervju

Razgovarala: Tamara Ognjević / Foto: Vladimir Vukadinović, Narodni muzej u Beogradu

Koji je bio ključni motiv da se kandidujete za predsednika ICOM-a Srbije? To nije plaćena funkcija, prilično je zahtevna, a pogotovu otkako je Nacionalni komitet postao reprezentativno udruženje u januaru ove godine?

Predsednik NK ICOM Srbije ima zapravo ulogu predsedavajućeg po Statutu udruženja. To je tek jedan od šest glasova u izvršnom odboru i jedan od oko 300 aktivnih članova. Dakle, teško da govorimo o funkciji – pre bi se reklo da je reč o simboličnoj figuri čija se profesionalna vizija muzejske scene i delatnosti preklapa sa većinskom profesionalnom vizijom članova. Nije lako odgovoriti na pitanje ključnog motiva. Rekao bih da se tu radi o preplitanju nostalgije, razmišljanja i osećaja odgovornosti prema muzejskoj profesiji. Iz pozicije bavljenja muzeologijom i baštinom u sferi akademije, čini mi se da je postojanje dodira sa praksama veoma važan. Dodatno, siguran sam da dobre, čak odlične, prakse u Srbiji opstaju na ogromnom entuzijazmu pojedinaca, posvećenosti i ljubavi, uprkos upornom i doslednom sistemskom deficitu. Profesionalci u Srbiji i mogu i žele da sarađuju i međusobno i na međunarodnom planu, a ICOM je definitivno najbolja platforma u kojoj se pravila uređuju voljom članova.

Izborna skupština u oktobru na kojoj ste izabrani za predsednika predstavlja svojevrsni presedan u iskustvu Nacionalnog komiteta ICOM-a. Nikada se toliki broj članova komiteta nije odazvao na neku izbornu skupštinu, a pogotovu nikada nije bilo tako oštro nadmetanje među kandidatima, niti je ishod u toj meri bio neizvestan do samog kraja. Da li to govori u prilog značajnim promenama u NK ICOM Srbije, ili je u pitanju nešto drugo?

To je veoma zanimljiva statistika. Govori u prilog ideji da članovi NK ICOM Srbije žele izvesne promene i pomake – možda ih još nismo verbalizovali, ali je imperativ sačuvati tu angažovanost. Ne mislim da je nadmetanje bilo oštro, naprotiv – mislim da je atmosfera bila veoma prijatna i demokratska.

Neizvestan ishod je svakako plod sličnosti, a ne razlika: predloženi „planovi“ rada imali su bliske okosnice, kao i biografije. Čak su i karakteri kandidata, ako smem da primetim, slični: pomalo impulsivni radoholici dužeg i bržeg „jezika“, koje ipak „diplomatišu“ veliko iskustvo. Konačno, utisak velikog broja članova bio je da je ICOM svakako na dobitku. Nadam se da se ne varaju.

Kako Vi vidite ICOM trenutno, i onaj globalni i ovaj nacionalni?

Moje viđenje trenutnog uvek se pretvori u gledanje u (meni vidljivi) horizont događaja. I uvek tražim smisao u kretanju i pravi ritam ka toj stalno izmičućoj liniji „cilja“. Mislim, dakle, da uvek ima još nešto da se uradi ili kaže. Stoga sam poklonik ideje da nas utopije pokreću napred. „Veliki“ ICOM je na

Kultura i baštinska delatnost su anestetizirani stalnim i veoma opipljivim uplivom političarenja u gotovo svakodnevne poslove: od izbora direktora do metodologija rada. Svima su „puna usta“ kreativnosti, ali nikako da se shvati da bi kreativna rešenja trebalo primeniti u sistemskim i strateškim podsticajima kulturi, a ne zahtevati da ustanove i pojedinci budu kreativni.

prekretnici, kao i institucija muzeja uopšte. Zato definisanje šta je to muzej izbacuje sve te dileme, napetosti, spremnost za kompromis na videlo. Ljude brine, ali i uzbuđuje ideja muzeja u 21. veku. To je globalna tenzija u kojoj se susreću i iskrena volja za promenom paradigme, ali i sitni neokolonijski interesi da se „prepegla“ prošlost ili obezbedi sigurnija pozicija moći u budućnosti. Ta rasprava je, po mom mišljenju, neprocenjiva i to svesno ili intuitivno osećaju i mnogi članovi. Mislim da će slogan sa društvenih mreža *I was there* zna-

čiti nešto više u budućnosti. Ali i budućnost će postati sadašnjost, a ona odmah i prošlost. Stoga NK ICOM Srbije, pak, vidim u manje filozofskoj, a više operativnoj ravni. Pod time podrazumevam jačanje kapaciteta za osnivanje podkomiteta (formalno ili neformalno) i da se naši stručnjaci sve više i sve češće nalaze u pozicijama odlučivanja i na međunarodnom nivou. Bitno je razumeti da je NK ICOM Srbije platforma sa koje je moguća i poželjna direktna prohodnost u međunarodna tela.

Šta su vam prioriteti kao predsedavajućem ICOM-a Srbije?

Rad na otvorenosti, komunikaciji, kritici, razmeni znanja, solidarnosti, razvijanju osećaja pripadnosti i međusobnog poverenja. Iz toga proizilaze realnije i inovativnije prakse i poslovanje. I, najvažnije, angažovanje na očuvanju ljudskih resursa i pametnoj upotrebi profesionalnih kapaciteta.

Živimo u vremenu velike dinamike, u zemlji u kojoj je struka relativno pasivna, a pred nama su u pripremi novi Zakon o kulturnim dobrima, Zakon o muzejima i čitav niz novina od kojih neke ne idu na ruku muzejskoj zajednici. U kojoj meri ICOM Srbije može i sa kakvim uspehom da učestvuje u ovim procesima?

Dinamika je, mišljenja sam, nebitna, s obzirom na to da je pravac nejasan. U tom ambijentu struka nikako nije pasivna, ali jeste ograničena nemogućnošću jasnijeg sagledavanja budućnosti. Aktivnu struku čine entuzijasti koji se spoje u isto vreme na istom mestu i koji duboko i iskreno veruju da su komunikacija i kritička misao ona vibrirajuća sila koja atmosferu u struci čini vrednom. Ali aktivnu struku čine i oni „tradicionalno“ orijentisani logističari pamćenja, čija je delatnost neretko nevidljiva u javnosti. Konačno, mišljenja sam, nijedan zakon neće biti dobar, ako osnivač ne obezbeđuje dobro upravljanje svim resursima i profesionalnu autonomiju delovanja. Realnost je, na žalost, da smo od obe stvari daleko, dalje nego od pomenutih zakonskih predloga. Zakoni se lakše menjaju nego svest.

Sticanjem statusa reprezentativnog udruženja, ICOM Srbije je na sebe preuzeo i odgovornost prepoznavanja samostalnih stručnjaka u kulturi. Koliko smo zaista spremni za taj posao?

Donošenjem i usvajanjem odgovarajućih akata i izborom statusne komisije NK ICOM Srbije se pripremio prilično solidno za taj posao. Ali, rekao bih da prava suština pitanja dolazi tek nakon znaka pitanja, jer nije važno koliko je ICOM spreman, već koliko je ceo sistem strukturiran da odgovara našoj realnosti. Znamo da je pravilnik Ministarstva kulture i informisanja prilično zahtevan, kao i da ne korespondira sa mogućnostima sticanja viših muzejskih zvanja. Zapravo, iako je zvanično poziv otvoren, mene pozicija samostalnog stručnjaka asocira na Munkov „Krik“. Umesto da budu podstaknuti, kao konkurencija ustanovama i kao korektivni ili izazivački faktor muzejskim profesionalcima, samostal-

nost podrazumeva gomilu birokratskih frustracija i pseudo-profesionalnih zavrzlama. Ne nadam se da će nas budućnost demantovati. Sva tri reprezentativna udruženja MDS, SAD i ICOM reagovala su sa zajedničkim predlozima izmena pravilnika, nadam se na korist baštinske delatnosti.

Edukujete kao predavač nove generacije stručnjaka u oblasti muzeologije i heritologije. Kako vidite njihovu budućnost iz trenutne perspektive u kojoj muzeji imaju veto na zapošljavanje? Šta ICOM može za njih da uradi?

Učiti nekoga nečemu znači doslovce i sam neprekidno učiti. Moji učitelji mene su naučili toj vrsti akademske skromnosti kao preduslova da se u razmeni znanja proizvodi energija, inspiracija i inicijativa. U trenutnom stanju stvari, to funkcioniše dok se ne iskusi „stvarni“ svet kroz volontiranje ili nakon za-

vršetka osnovnih studija. Jer, kultura i baštinska delatnost su anestetizirani stalnim i veoma opipljivim uplivom političarenja u gotovo svakodnevne poslove: od izbora direktora do metodologija rada. Svima su „puna usta“ kreativnosti, ali nikako da se shvati da bi kreativna rešenja trebalo primeniti u sistemskim i strateškim podsticajima kulturi, a ne zahtevati da ustanove i pojedinci budu kreativni. Oni to već uveliko jesu, s obzirom na okolnosti. I, dodatno, kreativno nije supstitucija za jeftino ili besplatno. Sve to studenti svih nivoa studija jako dobro osećaju i znaju. Stoga su karte u jednom smeru sve češći dodatak u njihovim rančevima. To je druga strana medalje, kada razmena znanja odiše gorčinom i bespomoćnošću. Ne bih se usudio da razmatram šta im, za sada, može ponuditi ICOM osim još jedne stavke u biografijama, ili iskustva. Naravno, nije ni to malo, ali za veru je potrebno više.

Publika kao (ne)voljni saučesnik

Najavljivan kao svetski događaj u domaćim okvirima, *Čistač* Marine Abramović u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu je podigao tako veliku prašinu, koja je zamalo potpuno zaklonila izložbu i njen realni značaj

Tekst i fotografije: Tamara Ognjević

Kuhinja I,
Levitacija
Svete Tereze

Kontroverze oko velike retrospektivne izložbe Marine Abramović *Čistač* počele su i pre nego što je ova kompleksna, multimedijalna i produkcijski za domaće uslove basnoslovno skupa izložba otvorena u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu sredinom septembra 2019. godine. Činjenica da u zemlji koja praktikuje model državne kulturne politike jedan ovako ambiciozan projekat mora u najegzaktnijem smislu te reči da podrži

Reperformans performansa

Posebnu dimenziju *Čistaču* je dalo oživljavanje performansa koje je Marina Abramović izvodila sama ili u saradnji sa svojim dugogodišnjim intimnim i umetničkim partnerom Ulajem, a koje su tokom četiri meseca trajanja izložbe izvodili domaći i inostrani reperformeri. Tako je publika bila u prilici da prisustvuje reperformansu čuvenih dela iz Marininog opusa: *Umetnost mora biti lepa, umetnik mora biti lep* (1975), *Oslobađanje glasa* (1975), *Oslobađanje memorije* (1975), *Oslobađanje tela* (1975), *Udisanje/izdisanje* (1977), *Imponderabilia* (1977), *Svetlo/tama* (1977), *Odnos u vremenu* (1977), *Radni odnos* (1978), *AAA-AAA* (1978) i *Manifest umetnikovog života* (1997).

država, odnosno njene referentne institucije, u aktuelnoj društveno političkoj situaciji, duboko ukorenjenoj u nesrećnom spoju populizma i estrade, lišenoj objektivnog informisanja i valjane umetničke kritike, *Čistač* je u izvesnom smislu bio diskvalifikovan pre otvaranja. Iako je sama umetnica, nesumnjive, svetski neupitne stvaralačke reputacije, ljubitelj incidenta kao instrumenta koji pokreće intenzivan dijalog sa publikom, klima u kojoj je njena retrospektivna izložba otvorena u njenom rodnom gradu, u velikoj meri je nanela podjednako štetu i samoj izložbi, ali i publici, koju je svakodnevno političarenje omelo da zapravo upозна Marinu Abramović i dublje uroni u svet njenih ideja i njihove realizacije u jednom de-

Sedam lakih komada

likatnom, vrlo zahtevnom umetničkom mediju kakav je performans. U žestokom nadvikivanju i nadmudrivanju na društvenim mrežama, elektronskim i drugim medijima na temu zašto je izložba toliko koštala, a za druge stvaraoc se ne izdvajaju ni približna sredstva, i da li je to uopšte umetnost, a Abramovićeva umetnica, stvarnost je nadišla umetnost, a izložba ostala na rubu malograđanskog oportunizma. Šteta!

Čistač je prva velika evropska retrospektiva Marine Abramović, koja hronološki prati sve faze njene pedesetogodišnje karijere, počev od radova iz ranih šezdesetih do najnovijih ostvarenja. Sadrži preko 120 slika, crteža, objekata, fotografija, zvučnih i video zapisa, filmova, scenografija i arhivske građe. Izložba uključuje antologijska dela umetnosti performansa kakvi su *Ritmovi* (1973–1974), *Tomasove usne* (1975), *Relacioni radovi* (1976–1977), *Prelazak noćnog mora* (1982–1986), *Balkanski barok* (1997), *Kuća sa pogledom na okean* (2002) i *Umetnik je prisutan* (2010).

Postavljen na tri sprata Muzeja savremene umetnosti u Beogradu *Čistač* posetioca već sa vrata uvodi audio zapisom rafalne paljbe u ka-

kofoniju zvuka i slike, koja ne dopušta opuštanje na gotovo identičan način na koji smo u svakodnevnici „bombardovani“ informacijama kojima nas zasipaju mediji – skandali, stradanje, nasilna smrt, povređivanje, ludilo, masovna histerija, rijaliti programi, politika. Marina Abramović ne dozvoljava onaj muzeju emanentan smiraj i kontemplaciju. Ona uznemirava, provocira, postiduje, podiže pritisak, baca rukavicu pravo u lice... ona zahteva od publike da učestvuje i to ne zabave radi, već zato što želi da uspostavi dijalog, navede na samopreispitivanja. U izvesnom smislu performansi Marine Abramović jesu svojevrсни lakmus autoanalize. Proces koji ne šteti ni umetnika ni gledaoca, jer umetnica želi istinu ma kako ružna ili neprijatna bila. U tom smislu, dvoje nagih reperformera unutar izuzetno uskih vrata u reperformansu *Imponderabilia* iz 1977, predstavljaju vrhunac bliskosti – ne sa njihovim golim, mirnim telima, već sa sopstvenom ogoljenošću u najširem smislu te reči.

Iako se bez zadržke može reći da je i ova Marinina izložba imala svoju (ne) voljnu publiku, naposljetku to nedvosmisleno pokazuje i broj

Produkcija

Izložba *Čistač* nastala je u produkciji Modernog muzeja iz Stokholma, Luizijana muzeja moderne umetnosti iz Humlebeka i Bundeskunsthale iz Bona. Kustosi izložbe su Lena Esling (Moderni muzej), Tine Kolstrup (Luizijana muzej moderne umetnosti) i Zuzane Klajne (Bundeskunsthale). Kustos beogradskog gostovanja *Čistača* u Muzeju savremene umetnosti je Dejan Sretenović, asistent kustosa Senka Ristivojević, a dizajneri izložbe Marina Dokmanović i Jerun de Vrijs. Specijalni savetnik za Marinina dela nastala u beogradskom period je profesor emeritus Jerko Denegri.

od oko 50.000 posetilaca (mogao je biti i znatno veći!) prema evidenciji Muzeja savremene umetnosti, u izvesnom smislu ostaje žaljenje zbog odsustva realne percepcije i evaluacije ovog značajnog, svetskog događaja na srpskoj izlagačkoj sceni. Možda zbog one stare, po kojoj niko nije prorok u svom selu, a možda zbog toga što još ima vremena da muzejske profesionalce zabrine odsustvo kritičnosti u kontinuiranom radu sa publikom. Muzej, ali i stvaralaštvo u celini, moraju osvestiti taj trenutak u kome su komunikacija sa publikom i njena permanentna edukacija od prvorazrednog značaja. Ako je suditi po onome što se događalo sa *Čistačem*, nismo daleko odmakli od početka minolog veka, kada su i čaršija i umetnička kritika, u to doba u pivoju, sličnu harangu vodile protiv Nadežde Petrović i njenog „izvitoperenog“ slikarstva. Istina, iza Nadežde u tom času nisu stajali državni aparat i sredstva poreskih obveznika, niti su postojali tabloidi i društvene mreže, ali nas i ta činjenica ponovo vraća na pitanje da li smo dovoljno počistili sve unutrašnje zadevice i dovoljno sazreli da posmatramo nečije delo bez srdžbe i pristrasnosti.

Imponderabilia, reperformans

Oslobađanje glas

Umetničko mapiranje novih seoba

Muzej Jugoslavije nastavlja da istražuje probleme i fenomene koji su obeležili drugu polovinu minulog veka, a čije posledice i danas, posredno ili neposredno, oblikuju realnost regiona. Izložba *Devedesete: Rečnik migracija* na specifičan način interpretira jedan od najvećih problema s kojim se suočava naše društvo

Tekst: Sara Sopić i Tamara Marković / Fotografije: Nemanja Knežević

U Muzeju Jugoslavije će do 1. marta 2020. godine biti otvorena izložba *Devedesete: Rečnik migracija*, na kojoj učestvuje više od trideset savremenih umetnika, umetnica i umetničkih i aktivističkih kolektiva, koji se bave problemom migracija stanovništva u Srbiju i iz Srbije tokom pomenute decenije.

„Primarni cilj izložbe *Devedesete: Rečnik migracija* je mapiranje različitih formi angažmana od devedestih do danas, kroz koje su u polju umetnosti adresirani društveni, kulturni, politički i pravni problemi, stvoreni ovim veoma složenim i traumatičnim migracionim procesima, dok je dokumentarno-istoriografski pristup stavljen u drugi plan. Osim umetničkih pozicija, u izložbu

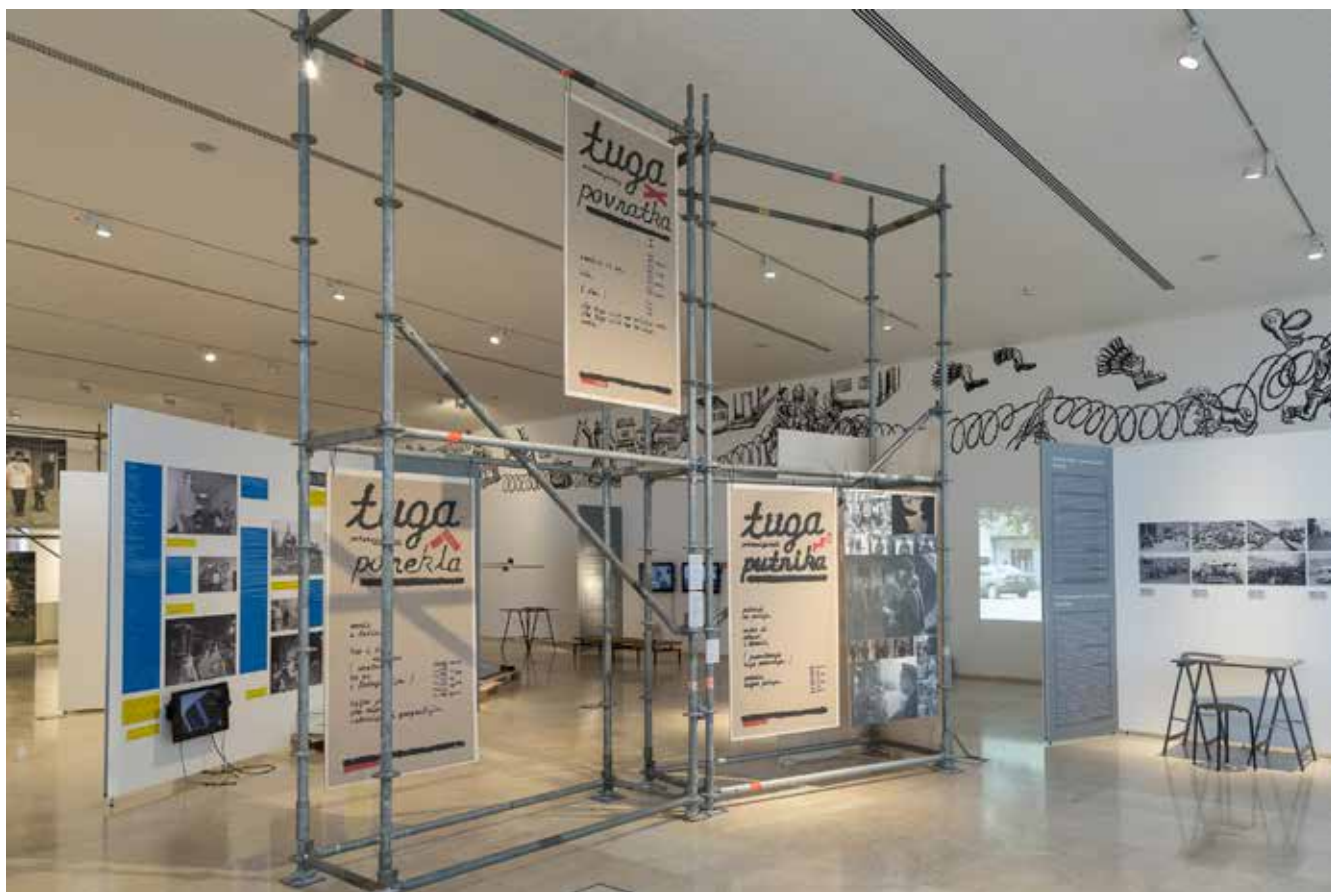
su uključene pojedine inicijative i organizacije iz sfere aktivizma i civilnog sektora, ali prevashodno one koje u svoj rad uključuju saradnju sa savremenim umetnicima/umetnicama, ili koje su pokretali umetnici/pokretale umetnice“, ističu kustoskinje izložbe Simona Ognjanović i Ana Panić iz Muzeja Jugoslavije, i dodaju:

„U izložbu je uvedena i paralelna narativna linija, koja će moći da se prati kroz izbor dokumenata poput zakona, političkih sporazuma i nacionalnih strategija, koji su dominantno definisali statusu ljudi pogođenih migracionim kretanjima. Cilj ovakve strukture izlaganja je da delimično osvetli i širi kontekst u kome nastaju, ili na koji referišu umetnički radovi i inicijative.“

Publika će sadržaj izložbe otkrivati krećući se u prostoru kroz mrežu pojmova, odnosno „rečnik migracija“, koji će joj pružiti aparat za čitanje i tumačenje izložbe.

„Rečnik predstavlja alternativu dominantnim diskursima kroz koje se u domenu zakona, javnih politika i u akademskoj sferi deluje i misli o ovim problemima. On otvara pitanja dometa i uloge umetnosti, aktivizma, civilnog sektora, ali i javnih institucija, u rekonstrukciji prošlosti i preoblikovanju opštih mesta koja dominiraju javnom sferom“, objašnjavaju autorke izložbe.

Pomenuti „rečnik“ nastao je saradnjom kustoskinja i učesnika/učesnica izložbe, a čine ga sledeći pojmovi, sintagme i idiomi:

adresa, bespravna nužnost, čišćenje, čovek, dostojanstvo/solidarnost/internacionalizam, hrabrost i/ili kukavičluk, inventar, izbrisani, jugoslovenstvo, karta u jednom pravcu, kofer, kompjutersko čišćenje/uzaludna nada, kuća ili dom, mesto, nelagodnost, drugi, plan, predmet, prijatelji, rupe, sigurna zemlja, slobodna privremena teritorija, transfer, tuga, ustanak, zakon, zemlja/teritorija, žudnja za životom.

Na izložbi *Devedesete: Rečnik migracija* učestvuju Asocijacija „Apsolutno“, Aleksandrija Ajduković, Dejan Dimitrijević/Nebojša Šerić Šoba, Dušica Dražić, Dionis

Eskorsa (Dionis Escorsa), Jusuf Hadžifezović, „Kiosk – platforma za savremenu umetnost“, Milena Maksimović, Goranka Matić, Kolektiv „Migrativ Art“, Ana Miljanić, Milorad Mladenović, Ivana Momčilo-
lović/Loran Vanson (Lorent Vanson), Tanja Ostojić, Vesna Pavlović, Nikola Radić Lucati, Vladimir Radojičić, Vahida Ramujkić, Rena Redle (Rena Rädle)/Vladan Jeremić, Balint Sombati (Bálint Szombathy), Škart, Čedomir Vasić, Grupa 484, Udruženje „Kardan – kultura sećanja“, Vojvodanski građanski centar, Združena akcija – „Krov nad glavom“ i Žene u crnom.

Izložbu prati program u vidu stručnih vođenja autorki i pojedinih učesnika i učesnica, tribina i umetničkih događaja.

Tim Muzeja Jugoslavije zaslužan za realizaciju izložbe predvode kustoskinje – autorkice izložbe Simona Ognjanović i Ana Panić. Arhitekta postavke je Milorad Mladenović, a vizuelni identitet je osmislio Zoran Pantelić.

Izložba se realizuje u sklopu projekta *Nova mapiranje Evrope*, koji su podržali Evropska komisija kroz program Kreativna Evropa i Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije.

Mi nismo čudovišta

Dugogodišnja saradnja Galerije Matice srpske i organizacije Per.Art posredstvom jedinstvenog performansa u muzeju preispituje probleme i pozicije osoba sa invaliditetom

Tekst: Saša Asentić i Dunja Crnjanski / Foto: Aleksandar Ramadanović

Organizacija Per.Art proslavila je 20 godina rada programa *Umetnost i inkluzija* premijernim izvođenjem performansa *Mi nismo čudovišta* u Galeriji Matice srpske 10. 11. i 13. decembra 2019. Ova, u našoj zemlji jedinstvena grupa ljudi, bavi se, u pravom smislu te reči, uključivanjem mladih sa intelektualnim invaliditetom u stvaranje i produkciju umetnosti i kulture, i to već pune dve decenije. Njihov proces rada je nešto što ih ističe i uzdiže na nivo vredan pažnje evropskih i svetskih organizacija koje se bave inkluzijom i kulturom. Tokom godina, Per.Art organizacija uspevala je da iznedri veliki broj pozorišnih i plesnih predstava koje su rezultat zajedničkog promišljanja svih članova i članica grupe. Tako je nastao i ovaj nesvakidašnji performans pod nazivom *Mi nismo čudovišta*, po ideji Dalibora Šandora, umetnika sa intelektualnim invaliditetom. On je svoju ideju realizovao zajedno sa grupom priznatih umetnika, među kojima je jedan od vodećih koreografa na svetskoj sceni savremenog plesa Gzavije Le Roa, zatim su tu Skarlet Ju, Aleksandar Ašur, Saša Asentić i Olivera Kovačević Crnjanski, uz umetničku saradnju Frosine Dimovske, Dunje Crnjanski i Marsela Bugila i uz umetničku podršku članova i članica Per.Art-a.

Galerija Matice srpske je započela saradnju sa organizacijom Per.Art 2007. godine i tokom godina je na različite načine uključivala osobe sa intelektualnim invaliditetom u rad i programe Galerije. Kroz izložbe, radionice i programe za svaku Evropsku noć muzeja zajedno smo ukazivali na važnost i značaj inkluzije u muzejima. Međutim, performans *Mi nismo čudovišta* je jedinstven primer saradnje. Specifičnost

ovog rada se ogleda i u tome što se prvi put, ne samo u Srbiji, nego i na široj evropskoj sceni, ovakva vrsta plesnog rada pojavljuje u muzejsko-galerijskom kontekstu, u kojem umetnici sa i bez intelektualnog invaliditeta preispituju odnos između posetilaca i umetničkog dela u muzeju i proširuju shvatanje samog pojma umetničke zbirke, uvodeći putem žive izvedbe pitanja i probleme svojstvene osobama sa invaliditetom. U ovom slučaju reč je o zbirci Galerije Matice srpske, koja je partner i velika podrška radu Per.Art-a dugi niz godina.

Rad na performansu odvijao se tokom 2019. godine na umetničkim rezidencijama i radionicama, gde su pomenuti umetnici iz inostranstva boravili u Novom Sadu u okviru projekta *Europe Beyond Access* (projekta Kreativne Evrope, programa za kulturu Evropske komisije). Ovaj umetničko-istraživački proces se od samog početka odvijao u saradnji sa Galerijom Matice srpske i uz podršku Fondacije „Novi Sad 2021 – Evropska prestonica kulture”. U nekoliko radnih perioda tokom 2019. godine, grupa je radila na razvijanju Daliborove ideje, kao i na preispitivanju percepcija koje postoje u javnosti o osobama sa invaliditetom, stvaranju novih društvenih koreografija i promišljanju muzeja kao mesta društvenog saobraćanja.

Daliborov osnovni motiv bio je da se ukaže na problem koji postoji u društvu, u kojem se stvara slika i stav da je neko ko je drugačiji stran i poput čudovišta. U performansu *Mi nismo čudovišta* Per.Art organizacija to kritički preispituje i pokazuje da, ako je nešto nepoznato, a izvor je određenog straha, često može da odvede ka razvijanju predrasuda i stereotipa. Članovi i članice pokušavali su da upravo to otklone i ponude drugačije iskustvo susreta sa nepoznatim, sa drugim. Ideja čudovišta je nešto što je konstruisano na osnovu straha, a strah se proizvodi kako bi u jednom društvu neke stvari ostale strane, nepoznate, kako bi se ljudi držali u neizvesnosti i nesigurnosti. Članovi i članice Per.Arta pokušali su da prepoznaju strah i način na koji strah nastaje, kako bi se proces obrnuo i ukazalo na mogućnosti koje se tada otvaraju.

Kontekst mesta u kojem se odvijao proces neodvojiv je od performansa, a to je Galerija Matice srpske, ustanova kulture od nacionalnog značaja, čiju umetničku zbirku Per.Art organizacija preispituje, ne samo kada je reč o sadržaju i temi performansa, nego i u institucionalnom smislu – gde je mesto svih nas i koja je uloga i mesto muzeja danas, u stvaranju javne slike o nama kao pojedincima i društvu u kojem živimo. Upravo

vo je jedan od važnih aspekata performansa i celokupnog rada Per.Art-a to što su svi članovi i članice u Galeriji Matice srpske stalno prisutni. Nije u pitanju situacija u kojoj se prisustvo toleriše i vrata indiferentno otvaraju (samo) zbog shvatanja inkluzije kao aktuelnog trenda, već naprotiv, radi se o dugogodišnjem izgrađenom odnosu u kojem muzejski stručnjaci podržavaju rad Per.Art-a i omogućuju da se članovi i članice Per.Art-a zaista bave Galerijom Matice srpske, njenom ulogom u društvu i njenom kolekcijom.

Uz omogućavanje pristupa depoima, korišćenje svih izložbenih prostora, kao i organizovanje rada i prostora u odnosu na potrebe umetničkog procesa, za Per.Art je umetnički bilo važno i to što je Galerija podržala Per.Art u nameri da prekrije umetnička dela u izložbenom prostoru Stalne postavke srpske umetnosti XX veka, u kojem se preispitivao odnos prema kolekciji. To je bio umetnički i društveno važan trenutak – dobijanje dozvole da Per.Art, kao grupa koju čine umetnici sa i bez invaliditeta, ispita na koji način se postavka percipira danas, ko ima pravo da utiče na stvaranje pogleda i javnog stava o nama samima, našem mestu u društvu i kulturi kojima često pripadamo kroz mehanizme isključivanja ili sa pozicije isključenih. Per.

Art se ovim radom, kroz izvedbu u koju uključuje pre svega svoja tela – i to je ono što je politično – upisuje u stalnu postavku Galerije Matice srpske i preispituje šta jedna institucija od nacionalnog značaja, poput Galerije sa svojom kolekcijom, može da ponudi kao kolekciju novih subjekata, u umetničkom i u društvenom smislu.

Dijalog sa živom istorijom

Izložba *Kneginja Jelisaveta: Dugo putovanje kući* za dva meseca koliko je trajala u Istorijskom muzeju Srbije, privukla je najrazličitiju publiku, od najstarijih do najmlađih, od republikanaca do rojalista, od Beograđana do onih koji su kilometrima putovali kako bi sreli kneginju Jelisavetu Karađorđević i sagledali njenu nikada ranije izlaganu zaostavštinu

Tekst: Suzana Spasić / Fotografije: Artis centar

Istorijska ličnost kao kustos - kneginja Jelisaveta i publika

Istorijski muzej Srbije, kao partner u realizaciji istraživačko-izlagačkog projekta Artis Centra, bio je od 15. septembra do 14. novembra 2019. godine domaćin nesvakidašnje izložbe *Kneginja Jelisaveta – Dugo putovanje kući*. Izložba koju kao autor potpisuje istoričarka umetnosti msr Tamara Ognjević, direktorka Artis centra, realizovana je u okviru tekućeg projekta dr Dušice Bojić, direktorke Istorijskog muzeja Srbije, *Genealogija starih srpskih porodica*.

Sredinom septembra, pred samo otvaranje izložbe *Kneginja Jelisaveta – Dugo putovanje kući* na fasadi zgrade Istorijskog muzeja Srbije na Trgu Nikole Pašića u Beogradu osvanuo je veliki baner koji je izložbu najavio, a na njemu pored naslova, portret kneginje Jelisavete Karađorđević. Iznad samog billboarda nalazi se mesto za zastavu koja se vijorila i tokom čitavog trajanja ove izložbe. I upravo ovaj slučajni, ali veoma simbolični prizor, ostavljao je utisak na prolaznike. Dugo

putovanje kući nekada prognane, pomalo zaboravljene, a zatim ponovo dobrodošle članice Doma Karađorđevića. U toj slici „sa ulice“ kao i u intrigantnom naslovu izložbe, očitala se i tragika jednog vremena, ali i neobična ličnost kneginje Jelisavete koja je poslednje tri decenije posvetila ispravljanju nepravde koja je naneta njenoj porodici. I tu se krije i sva posebnost ove izložbe, koju je odlično prepoznala i autorka Tamara Ognjević: da je kneginja Jelisaveta Karađorđević živa istorijska ličnost, čiji život i poreklo mogu da nam ispričaju mnogo toga, predstavljajući autentičnu istoriju porodice, kroz dela likovne i primenjene umetnosti, fotografije, upotrebne predmete, pisma, dnevnike i druge artefakte. Izložba je obuhvatila oko dvesta nikada ranije izlaganih predmeta, a koji su u vlasništvu kneginje Jelisavete Karađorđević, od kojih su mnogi tek tokom poslednje tri godine interdisciplinarnih i sistematskih istraživanja identifikovani, atribuirani, a mnoge dileme iz prošlosti time razrešene.

Izložbu je otvorio kneginjin rođak, direktor Međunarodne fondacije Demidov, Aleksandar Tiso Demidov, a otvaranju su prisustvovala i kneginjina deca, glumica Katarina Oksenberg, sin Nikolas Balfur, kao i najstarija unuka Indija Oksenberg, koja je aktivno učestvovala u postavljanju izložbe.

Izložba je koncipirana kao simulakrum beogradskog stana kneginje Jelisavete, kroz čitav niz sadržaja koji su podrazumevali interakciju publike sa samom kneginjom, upoznavanje sa njenim stavovima, sećanjima, idejama, pričama o precima i potomcima. Posetioci su mogli da vide i tri „pozajmice“ – portret kneginje Olge Karađorđević, autora Žaka Emila Blanša, nastao krajem dvadesetih godina prošlog veka, iz Narodnog muzeja u Beogradu, bistu kneza Pavla, rad Dragana Ristića iz 1937. godine iz Galerije Matice srpske, kao i originalnu haljinu Jelene Petrović Karađorđeve supruge, iz Istorijskog muzeja Srbije.

Radionica za decu

Detalj postavke sa trpezarijom

Pri samom ulasku u galeriju, publiku bi zasenila replika zastave kneza Pavla Karađorđevića, koja se do njegove smrti 1976. godine, nalazila u Kapeli Svetog Đorđa u dvorcu Vindzor, u Engleskoj. Lepeza od šantilji čipke velike kneginje Elene Vladimirovne od Rusije, Fabrežeova sveska za dizajn malog nakita, kristalne boce za vino kneza Pavla, pozlaćeni porcelanski servis Demidovih, dnevni- ci kneginje Olge, srebro velike kneginje Marije Pavlovne Romanove, venčani list kneza Pavla i kneginje Olge, pisma koje iz Carigrada šalje Keopatra Karađorđević roditeljima, ili rukom pisana čestitka velike kneginje Jelisavete Fjodorovne od Rusije, potonje Prepodobne Velikomučenice Jelisavete, sestre poslednje ruske carice Aleksandre, samo su mali deo raskošne priče o plemićkim i vladarskim porodicama Evrope koje se mogu naći u genealoškim tablicama kneginje Jelisavete.

Ipak, možda najpotresniji artefakti ove postavke, bili su jedan kofer i jedan list u njemu. Kofer kneginje Olge Karađorđević, u koji je 27. marta 1941. godine spakovala najnužnije za svoju porodicu koja je krenula put izgnanstva, a koji je kneginja Jelisaveta Karađorđević sačuvala kao posebnu porodičnu dragocenost. I prva putna isprava kneginje Jelisavete, prvi pasoš, koji je upravo tog 27. marta 1941. godine prestao da važi, ali koji je

kneginja sačuvala kao najintimniji dokument o svom identitetu. Veliki fotografski portreti kneginje Jelisavete (koje su načinili neki od najslavnijih fotografa 20. veka – Sesiil Biton, Ričard Avedon, Ormon Đilji...) postavljeni su sa namerom da predstave put jedne kneževske kćeri, jedine devojčice u toj generaciji u Domu Karađorđevića i jedine rođene u Belom dvoru, od voljene i mažene princeze do emancipovane žene savremenog sveta, koja je uspela da se otrgne od porodičnog nasleđa i idilične predstave vladara i vladarskih kuća, jednog sveta koji je u dvadesetom veku počeo da nestaje i da se transformiše u savremenu ženu, koja uspeva da izbori i jednu dugu i značajnu bitku – da rehabilituje svog oca, regenta Pavla Karađorđevića, decenijama omrznutog „glavnog krivca“ za potpisivanje Trojnog pakta sa Nemačkom 1941. godine.

Izložba *Kneginja Jelisaveta – Dugo putovanje kući* bila je omaž kćerki kneza Pavla Karađorđevića i kneginje Olge, ali i veliki korak napred u istraživanju, prezentovanju i sagledavanju života i delanja jedne žive istorijske ličnosti, svojevrtni presedan u muzejskoj praksi i novi uvid u obilje građe i predmeta koji doprinose boljem sagledavanju istorijskih i kulturnih prilika jednog doba, kao i odličan podstrek da se sa istraživanjem nastavi i u budućnosti.

Mnoštvo programa i još više publike

Zanimljivi sagovornici i stručna vođenja, prisustvo Jelisavete Karađorđević na izložbi, vraćali su publiku u Istorijski muzej po nekoliko puta, a izložbena sala je nemali broj puta bila nedovoljno velika da primi sve zainteresovane. Tome je doprineo i veoma bogat prateći program koji je obuhvatio mini koncerte, radionice za decu, plesne performanse, a pre svega čitav niz predavanja i razgovora: o modi kao značajnom instrumentu kreiranja vladarskog identiteta Stefana Žarića, o carskim zlatarima Peterburga Tamare Ognjević, gostovanje Mire Adanje Polak, koja je u interaktivnom razgovoru sa kneginjom i publikom prikazala deo iz obilja snimljenog materijala, ali i dodirнула neke nikada pred kamerama ispričane detalje iz života porodice kneza Pavla Karađorđevića. Prof. dr Irina Subotić je predstavila kneza Pavla kao kolekcionara i osnivača muzeja, a dr Dušica Bojić pozabavila se „ženskim rodoslovom“ kneginje Jelisavete Karađorđević – predstavljajući publici kneginjine pretkinje koje su ostavile neizbrisiv trag u evropskoj istoriji. Poslednje predavanje u okviru pratećih programa održala je autorka izložbe Tamara Ognjević, začinivši izložbu i zagolicavši sva čula publike pričom o trpezi kneginjinih predaka iz doma Romanovih, Demidovih i Karađorđevića. Kao odlična završnica, i svojevrtni biser jedne istorije u nastajanju, na jednom od pratećih programa, organizovanog u saradnji sa beogradskim „Vremeplovcima“ – kolekcionarima starih fotografija i arhivske građe, publika, ali i sama kneginja Jelisaveta, prvi put su čuli audio zapis govora kneza Pavla, povodom otvaranja Svetske izložbe u Njujorku 1939. godine. Tom prilikom, na izložbi se nenajavljeno pojavila i Marija Gabrijela od Savoje, unuka poslednje italijanske kraljice Jelene Petrović od Savoje, rođaka kneginje Jelisavete.

Izuzetno posećena predavanja i drugi prateći programi

Moda i vizuelni identitet oslobođene Srbije

Muzej primenjene umetnosti ušao je novembra 2019. u sedmu deceniju postojanja izložbom o modi u Srbiji iz epohe modernizacije i evropeizacije

Tekst: Muzej primenjene umetnosti / Fotografije: Tamara Ognjević

Moda u Srbiji kao pokazatelj evropeizacije

Venčanica kao poseban modni kod

Muzej primenjene umetnosti u Beogradu obeležio je godišnjicu rada ove ustanove otvaranjem izložbe *Moda u modernoj Srbiji*, 6. novembra 2019. godine. Na izložbi, koju autorski potpisuje istoričarka umetnosti, viši kustos Draginja Maskareli, predstavljen je izbor od 81 modnog predmeta iz 19. i s početka 20. veka, koji se čuvaju u muzejskoj Zbirci tekstila i kostima. Postavka pored modnih predmeta obuhvata reprodukcije građanskih portreta, dokumentarnu građu iz različitih javnih i privatnih zbirki, ali i originalni dizajn odeće i aksesoara savremene modne kreatorke Valentine Obradović.

U Srbiji su se tokom 19. veka odigrale velike promene u političkoj, društvenoj, kulturnoj i privrednoj sferi. Ustanci protiv viševjekovne osmanske vlasti, podignuti 1804. i 1815. go-

dine, doveli su do donošenja dva sultanova hatišerifa, 1830. i 1831. godine, i stvaranja autonomne Kneževine Srbije, kao i do

konačnog sticanja nezavisnosti na Berlinskom kongresu 1878. i proglašenja Kraljevine 1882. godine. Prelazak sa feudalnog na kapitalističko društveno uređenje, pratila je izgradnja novih kulturnih modela s lokalnim specifičnostima i usvajanje kulturnih modela građanske Evrope. Moda u okviru ovih događaja dobija važnu ulogu u vizuelnoj reprezentaciji i konstruisanju identiteta pojedinaca, pripadnika vladarskih porodica i građanske klase moderne Srbije. Razvijajući se u okviru kulturnog pluralizma 20. veka, ona prelazi put od osmansko-balkanskog kulturnog modela na početku veka, do ulaska u evropski sistem moderne mode u njegovoj drugoj polovini.

Srpski građanski kostim

Muško odevanje
u svetlu evropskih uticaja

Imajući sve ovo u vidu, autor-ka izložbe teži da da prikaže modne promene ne samo u kontekstu dizajna odeće, već i u načinu njene proizvodnje i tržišnog plasmana.

Nosioci procesa izgradnje moderne države, pripadnici srpske građanske klase, uspešno su prilagodili svoj vizuelni izgled evropskim uzorima, dok je modno tržište svojom bogatim i raznovrsnom ponudom odgovaralo njihovim zahtevima. Posebno mesto u građanskom odevanju našao je nacionalni kostim, konstruisan od nacionalizovanih elemenata, preuzetih iz „tradicionalnog“ osmansko-balkanskog odevnog asortimana. Materijal predstavljen na izložbi *Moda u modernoj Srbiji* svedoči o dinamičnim promenama modnog sistema i društva u Srbiji 19. veka.

Postavku izložbe *Moda u modernoj Srbiji* dizajnirala je arhitektka Aleksandra Tosman, dok su za konzervaciju izloženih predmeta zaslužni Atelje Arachne i konzervatori Muzeja primenjene umetnosti Milan Andrić i Marija Labudović Pantelić.

Tokom izložbe u Muzeju primenjene umetnosti organizovan je bogat prateći program u okviru ciklusa *Predavanja sredom* i

Vođenja petkom.

Deo pratećeg programa izložbe je i virtuelna izložba *Dobri- la Stojanović: četiri decenije stručnog i naučnog rada u oblasti tekstila i mode*, čiji je autor viši bibliotekar Andrijana Ristić. Izložba je postavljena u Digitalnoj biblioteci Muzeja primenjene umetnosti sa idejom da omogući otvoren pristup rezultatima bogate kustoske karijere Dobrile Stojanović (1925–2018), prvog kustosa muzejske Zbirke tekstila i kostima, koji je postavio temelje muzealizacije mode u Srbiji.

Modne vinjete

U okviru proslave Dana Muzeja primenjene umetnosti, tokom svečanog otvaranja izložbe, predstavljene su modne vinjete kreatorke Valentine Obradović. Odeća i obuća iz modne linije *Love by Valentina* upotpunjena je vunanim aksesoarom *Šaulina* Aleksandre Šaule i nakitom *ELM Jewelry* Vesne Milošević, dok su se za frizure i šminku pobrinule Dragana Trivić i Branka Kurašković Jovanović. Vinjete su prikazale manekenke iz modnih studija *Click* i *Silver Fashion*.

Love brend Valentina
Obradović i povezivanje
modne prošlosti i
sadašnjosti

Moda iz različitih uglova

U okviru ciklusa *Predavanja sredom* u sklopu izložbe *Moda u modernoj Srbiji* publika je imala priliku da čuje izlaganje izuzetnih stručnjaka iz zemlje i inostranstva: dr Suzan Nort (Muzej Viktorije i Alberta, London), Mine Darmanović (Muzej u Prištini, Beograd), prof. dr Nenada Makuljevića (Filozofski fakultet, Beograd) dr Lale Gerinir (Muzej Sadberk hanume, Istanbul), Bojane Ilić, (Vojni muzej, Beograd), mr Jelene Perać (Muzej primenjene umetnosti, Beograd), Vuka Dautovića (Filozofski fakultet, Beograd), Irene Čirović (Filozofski fakultet, Beograd) i Dejana Vukelića, istoričara umetnosti iz Beograda. Na *Vođenjima petkom* su svoje utiske o izložbi sa posetiocima delili gosti-vodiči, javne ličnosti poput Smiljane Popov, novinarkе i autorke emisije *Beograd za početnike*, modne novinarkе i istoričarke umetnosti Marije Mićanović, novinara i pisca Nenada Novaka Stefanovića, pisca i istoričarke umetnosti Laure Barne, modne kreatorke Valentine Obradović, glumice Svetlane Bojković, dramaturga i pisca Ivane Dimić, direktora Modnog studija *Click* Nenada Radujevića i modnog kreatora Igora Todorovića.

Arhitektura Socijalističke Jugoslavije u Njujorku

U leto 2018. godine, u Muzeju moderne umetnosti (MoMA) u Njujorku, otvorena je izložba pod nazivom *Toward a Concrete Utopia, Architecture in Yugoslavia 1948–1980*, posvećena arhitekturi socijalističke Jugoslavije

Tekst: Angelina Banković / Fotografije: MoMA, preuzeto sa <http://press.moma.org>

Izložba *Toward a Concrete Utopia, Architecture in Yugoslavia 1948–1980* u domaćim krugovima je duže vreme iščekivana, s obzirom na to da se već nekoliko godina znalo da je ona u pripremi. A pripremana je, prema rečima jednog od autora, Vladimira Kulića, vanrednog profesora na Školi za arhitekturu Florida Univerziteta Atlantik, skoro tri godine. Iako se kao autori ove izložbe najčešće pominju upravo Vladimir Kulić i Martino Stirli, glavni kustos za arhitekturu i dizajn u MoMA, prof. Kulić ističe da je ona zapravo proizvod rada veće grupe autora, iz svih republika bivše Jugoslavije. Kao njenu preteču, on vidi izložbu *Nedovršene modernizacije: između utopije i pragmatizma*, koju je beogradska publika imala prilike da vidi u Muzeju istorije Jugoslavije, tokom maja i juna 2012. godine. Njena tema takode je bila arhitektura socijalističke Jugoslavije, a od velikog tima ljudi angažovanog na njoj, dobar deo je radio i na njujorškoj izložbi.

Uprkos, čini se, u našim krugovima uvreženom mišljenju, da su članovi ovog tima na neki način uspeali da ubede MoMA i M. Stirlja da se izložba *Toward a Concrete Utopia* organizuje, prof. Kulić otkriva da je, u stvari, bilo suprotno. MoMA je kontaktirala njih, ili, njegovim rečima, „nismo mi prišli njima nego oni nama... to je ono što najviše iznenađuje... niko ne može MoMA da predloži izložbu, MoMA je ta koja odlučuje šta će se postavljati“. Međutim, on ne negira značaj koji su za donošenje ove odluke imali drugi faktori, poput činjenice da je Stirlj, koji je prvi iskazao

Stvaranje konkretne utopije

Da je izložba imala izuzetan odjek i u našim krajevima svedoči konferencija nazvana „Stvaranje konkretne utopije“, koju je organizovao Centar za kulturnu dekontaminaciju i koja je održana u njihovim prostorijama od 12. do 15. novembra 2018. godine. CZKD se potrudio da dovede veliki broj stručnjaka koji su neposredno učestvovali u nastanku izložbe *Toward a Concrete Utopia*, poput Maroja Mrdaljuša, Vladimira Kulića, Jelice Jovanović, Irene Šantevske, Martine Malešić, Mejreme Zatrić, Ane Ivanovske Deskove, Sanje Horvatinčić i mnogih drugih. Prisutni su mogli da čuju više o tome kako su tekli istraživanje i proces rada uopšte.

*Toward a Concrete
Utopia, Architecture in
Yugoslavia 1948–1980.
Izgled postavke*

interesovanje za izložbu, poreklom Švajcarac, koji je u MoMA došao sa ETH univerziteta u Cirihi, gde postoji višegodišnje interesovanje za jugoslovensku arhitekturu, ali i sve veća popularnost koju u poslednje vreme na internetu stižu spomenici socijalističke Jugoslavije.

A šta je to što na ovoj izložbi moglo da se vidi? Ona je organizovana kroz četiri velike celine, četiri osnovne teme koje su posvećene modernizaciji i tome kako joj je arhitektura u to vreme doprinosila, položaju Jugoslavije u internacionalnom kontekstu, svakodnevnom životu sa akcentom na stambenoj arhitekturi i dizajnu, kao i identitetima i različitostima u nekadašnjoj državi.

Na samom ulazu, posetioce je dočekivao čuveni crveni kiosk K67 slovenačkog arhitekta Saše Mehtiga, iz koga su zaposleni u MoMA davali informacije o izložbi. Celine posvećene modernizaciji izvedena je u velikim formatima, da bi se naglasila veličina transformacije kroz koju je zemlja u to vreme prolazila. U ovom segmentu moguće je bilo videti eksponate posvećene Novom Beogradu, velikim regionalnim planovima i planovima jadranske obale, tehnološkoj modernizaciji i mogućnostima koje je ona donela u konstruktivnom smislu, zatim makete Gradskog stadiona Poljud, u Splitu, izgrađenog 1979. godine po projektima arh. Borisa Magaša, Avalskeg tornja, otvorenog 1965, a izgrađenog prema projektima Uglješ Bogunovića, Slobodana Janjića i Milana Krstića, Muzeja savremene umetnosti iz iste godine, čiji su projektanti bili Ivanka Raspopović i Ivan Antić, kao i Narodne biblioteka u Prištini, hrvatskog arhitekta Andrije Mutnjakovića, otvorene 1982. godine.

Druga celina, nazvana *Globalne mreže – pozicija Jugoslavije u međunarodnim okvirima*, bila je posvećena jugoslovenskim projektima u inostranstvu, ali i inostranim projektima u Jugoslaviji. Posebni delovi ove celine posvećeni su Energoprojektu i aktivnostima ove firme u Nigeriji, ali i Milici Šterić, kao jednom od najznačaj-

jnjih arhitekata Energoprojekta i primeru emancipacije žena u arhitekturi. Poseban segment posvećen je obnovi Skoplja posle zemljotresa 1963, kao simbola „globalne solidarnosti“, imajući u vidu da su se u obnovu ovog grada, na različite načine, uključile 74 zemlje. Izložen je model centralnog dela Skoplja, koji je izradio japanski arhitekta Kenzo Tange, koji je osvojio jednu od prve dve nagrade na sprovedenom konkursu i bio delimično realizovan. U okviru ove celine, predstavljen je i hrvatski arhitekta Vjenceslav Richter, između ostalog, i sa jednim od svojih najpoznatijih dela, paviljonom Jugoslavije sa svetske izložbe u Briselu 1958. godine.

Treća celina, posvećena svakodnevnom životu, prikazala je predmete produkt dizajna, stolicu Rex Nike Kralja ili čuveni Iskrin televizor Miniramu, ali i neke od najznačajnijih primera stambene arhitekture, poput stambenog naselja Split 3 ili primera Beogradske škole stambene arhitekture, Novog Beograda i naselja Cerak vinogradi, izgrađenog po projektima Darka i Milenije Marušić.

Četvrta celina, kroz prikaz nekih od najznačajnijih arhitekata perioda, prikazala je pristup arhitekturi u različitim delovima Jugoslavije. Jedan deo bio je posvećen slovenačkom arhitekti Edvardu Ravnikaru, u čijem opusu se nalaze najznačajnija ostvarenja u Sloveniji tog vremena, ali i mnoga druga, kako na teritoriji Jugoslavije, tako i u inostranstvu. Stremljenja aktuelna u Bosni i Hercegovini prikazana su kroz rad arhitekta Juraja Najdharda i njegovog učenika Zlatka Ugljena, sa posebnim akcentom na Najdhardovu knjigu „Arhitektura Bosne i put u savremeno“. Neizostavni deo svakako predstavlja onaj o spomeničkoj arhitekturi Jugoslavije, gde je posebno mesto zauzeo

beogradski arhitekta Bogdan Bogdanović, kome je posvećena cela jedna prostorija.

Izložba je praćena i katalogom, u kojem se nalazi čak 26 tekstova različitih autora, posvećenih temama koje su mogle da se vide na izložbi.

Na pitanje da li postoji interesovanje da izložba gostuje u našem regionu, prof. Kulić odgovara da je već poslato nekoliko upita iz Slovenije i Srbije, ali da najveći problem leži u finansiranju gostovanja. Veliki budžeti koje zahtevaju MoMA izložbe, a o kojima naše institucije ne mogu ni da sanjaju, glavna su prepreka realizacije ovog projekta kod nas. Međutim, možda bi, udruženim snagama, ipak bilo moguće da se i domaćoj publici predstavi ono čime se Njujork oduševio, a što smo mi sami skloni da posmatramo kao nedovoljno važno i značajno.

Premalo Beograda i Srbije?

Nažalost, sklonost da više energije uložimo u komentarisanje i kritiku tuđeg rada umesto poboljšavanje sopstvenog, ispoljila se i ovde. Jedna od kritika koja se najviše mogla čuti jeste da su primeri iz Srbije i Beograda nedovoljno zastupljeni na izložbi. Iako sami nismo skloni tom mišljenju, propričali smo i sa prof. Kulićem na tu temu. Uz komentar da tu kritiku ne razume, i navodeći još jednom izložene primere, poput Generalnog urbanističkog plana Beograda iz 1950, Avalskog tornja, Beogradskog sajma, Muzeja savremene umetnosti, Energoprojekta, Beogradske škole stanovanja, kao i cele sobe posvećene Bogdanu Bogdanoviću, prof. Kulić naglašava: „Ključni problem u Srbiji je bio da mi dođemo do originalnog materijala, jer se retko čuva.“ S obzirom na to da je praksa da na izložbama u MoMA budu izloženi isključivo originali, upravo je na njegovo inisitiranje prihvaćeno da Avalski toranj, Sajam i Muzej savremene umetnosti budu izloženi ozalidnim kopijama, pozajmljenim iz Istorijskog arhiva Beograda, „što je presedan, skoro ništa drugo nije tretirano tako“. Čini se da je i ovde, kao što to inače vrlo često i bude slučaj, kritika upućena na pogrešnu adresu, i da bi upravo oni koji se bave zaštitom nasleđa, a to su muzeji, zavodi i arhivi, trebalo da se zapitaju šta se zaista dešava sa našim jugoslovenskim nasleđem i čija je krivica što ono propada.

*Toward a Concrete Utopia,
Architecture in Yugoslavia
1948–1980. Izgled postavke*

Tajne praistorijske „aristokratije”

Katalog-monografija izložbe *Sto godina Trebeništa* dobitnik je visokog priznanja NK ICOM Srbije za publikaciju godine

Tekst: Biljana Đorđević / Fotografija: Narodni muzej u Beogradu

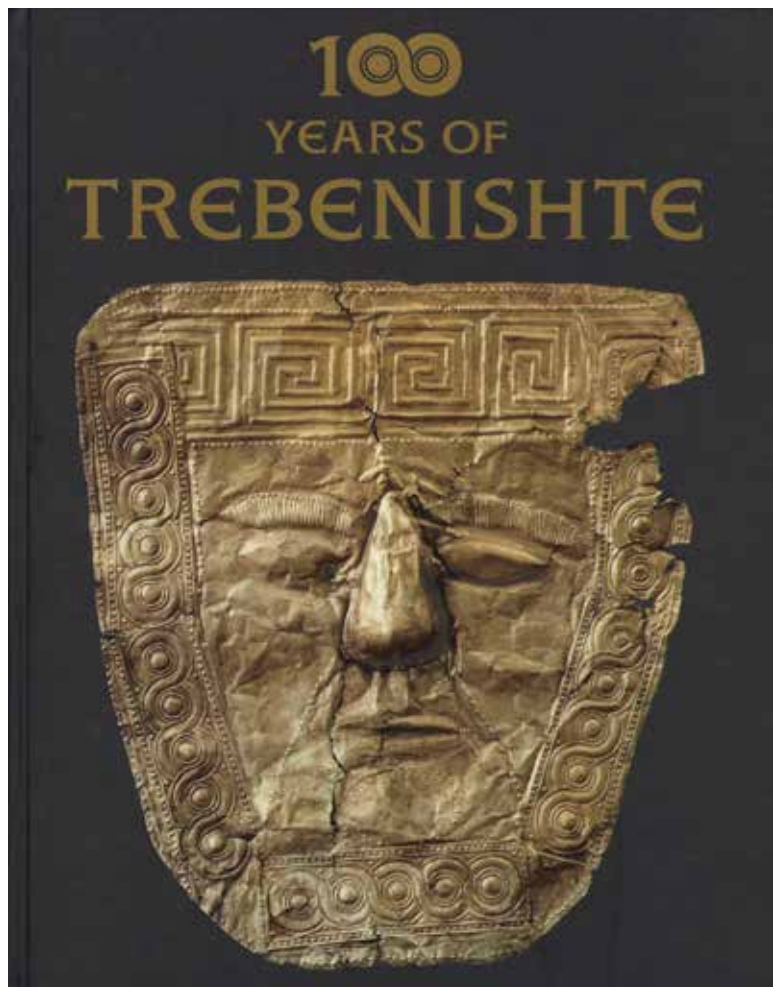
Godine 2018. navršilo se sto godina od otkrića jednog od najznačajnijih arheoloških lokaliteta na Balkanu – nekropole Trebenište, u selu Gorenci, u blizini Ohridskog jezera. Na nju su slučajno naišli bugarski vojnici pred kraj Prvog svetskog rata. Nekropola je, potom, iskopavana u više navrata od 1930. do 1972. godine, a raznovrstan materijal koji je tom prilikom pronalažen čuva se u muzejima u Sofiji, Beogradu, Skoplju i Ohridu. Nekropola u Trebeništu je datovana u 6-5. vek pre nove ere, vreme kada u većem delu Evrope dolazi do statusnog raslojavanja i pojave praistorijske „aristokratije“, čiji prestiž i moć odslikavaju bogati grobni prilozi, luksuzni predmeti od zlata, srebra, bronz, keramike, stakla i čilbara, koji, najvećim delom, svedoče o vezama arhajske grčke kulture i njenog balkanskog zaleđa. U slučaju Trebeništa, tu su i zlatne maske, sandale i rukavice, koje ovu nekropolu izdvajaju od istovremenih, kneževskih grobova, jednako bogatih importovanim materijalom.

O značaju ovog lokaliteta mnogo je govoreno i pisano, a stogodišnjica njegovog otkrića bila je prilika da se udruženim snagama Nacionalnog arheološkog instituta sa muzejom Bugarske akademije nauka, Arheološkog muzeja Republike Severne Makedonije i Narodnog muzeja u Beogradu organizuje izložba i priredi obimna monografija koja je obuhvatila celokupan materijal sa ovog lokaliteta, koji se čuva u sva tri muzeja.

Monografija, čiji su autori brojni stručnjaci iz Bugarske, Makedonije, Srbije i Češke, sadrži četiri celine – *Istorijat istraživanja* (History of Research), *Nalazi* (The Finds), *Trebenište i region* (Trebenishte and Region) i *Katalog* (Catalogue). U prvoj celini autori su predstavili najnovija saznanja i otkrića vezana za istraživanje nekropole. U drugom poglavlju se tretiraju teme i pitanja o zlatnim maskama, rukavicama i sandalama; o zlatnom i srebrnom nakitu; o bronzanim posudama sa posebnim osvrtom na bronzane fiale; o oružju; o čilbaru; o staklu i fajansu; o luksuznoj i lokalnoj keramici. U trećem poglavlju predstavljeno je Trebenište u okviru ohridske regije, postavljeno je pitanje etničke pripadnosti pokojnika, običaja sahranjivanja kao i pitanje odnosa Trebeništa i kneževskih grobova ranog gvozdenog doba. U okviru ovog poglavlja dat je i prikaz Gorne Porte u Ohridu, koja se nalazima vezuje za nekropolu u Trebeništu. Sledi detaljni katalog nalaza, razvrstan po grobovima koji se čuvaju u Sofiji (grobovi I–VII), Beogradu (grobovi VIII–XIII i tzv. siromašni grobovi) i Skoplju („siromašni grobovi“ i nalazi iz Gorne Porte). Na kraju publikacije objedinjena je bogata bibliografija sa skoro 500 bibliografskih jedinica.

Ovako koncipirana, jedinstvena monografija u kojoj su sabrana sva znanja o Trebeništu i objavljen kompletan arheološki materijal sa ovog lokaliteta, potpuno zaslužno je ponela laskavo priznanje Publikacija godine, koje dodeljuje Nacionalni komitet ICOM Srbije. Priznanje je u ime izdavača primio Narodni muzej u Beogradu.

Izložba *Sto godina Trebeništa* bila je prikazana 2019. u Arheološkom muzeju u Skoplju, a 2020. godine će se naći pred beogradskom publikom.

Internacionalni tim

Izdavači ove luksuzne, sveobuhvatne monografije su Nacionalni arheološki institut sa muzejom Bugarske akademije nauka (Sofija), Narodni muzej u Beogradu i Arheološki muzej Republike Severne Makedonije (Skoplje). Glavni i odgovorni urednici izdanja su Bojana Borić Brešković, Goran Sanev i Ljudmil Vagalinski, a urednici: Pero Ardžanliev, Krastju Čukalev, Tatjana Cvjetičanin, Margarit Damjanov, Vera Krstić, Aleksandra Papazovska i Hristo Popov. Autori su: Krastju Čukalev, Vera Krstić, Tatjana Stojoska Vidovska, Pasko Kuzman, Pero Ardžanliev, Petja Penkova, Pavlina Ilieva, Milena Tonkova, Jana Mutafčijeva, Ruslan Stojčev, Rastko Vasić, Aleksandar Palavestra, Mila Čačeva, Slava Vasileva, Goran Sanev, Silvana Blaževska, Nade Proeva, Peter Delev, Marek Verčik, Aleksandra Papazovska, Daniela Heilman, Staša Babić, Anelia Bozkova i Hristo Popov.

Moda kao središte kulture

Dobitnik stipendije IKOM-ovog Komiteta za kostim za mlade profesionalce, mladi kustos i istoričar mode, Stefan Žarić, prenosi svoja iskustva sa učešća na Trijenalu u Kjotu na planu muzeologije mode

Tekst i fotografije: Stefan Žarić

Izložba *Dress Code: Are You Playing Fashion?* u Muzeju moderne umetnosti Kjota

Početkom septembra 2019. godine u nekadašnjoj prestonici japanskog carstva, Kjotu, održana je 25. Generalna konferencija Međunarodnog saveta muzeja, koja je okupila preko 4000 muzejskih stručnjaka iz celog sveta. Pored primarne debate o (re) definisanju samog pojma muzeja i plenarnih sesija koje su kroz temu *Muzeji kao središta kulture: Budućnost tradicije* pretvorile Kjoto u muzeološki centar sveta, u skladu sa temom Trijenala održane su i konferencije IKOM-ovih međunarodnih komiteta. Učešće na konferenciji IKOM-ovog Komiteta za kostim – *Kostim kao središte kulture: budućnost tradicije* – za Nacionalni komitet IKOM Srbija bilo je od naročitog značaja, jer je stipendija Komiteta za kostim za mlade muzejske profesionalce u oblasti muzeologije mode dodeljena upravo, i to po prvi put, članu IKOM-a Srbije.

Dobijanje stipendije omogućilo mi je ne samo da predstavim domaće prakse na planu muzeologije mode japanskoj i međunarodnoj publici, već i da kroz razmenu znanja na konferenciji, te studijske programe koji su je pratili, steknem iskustva i saznanja neophodna za dalji razvoj discipline u našoj zemlji. U skladu sa temom konferencije, prezentovao sam višegodišnji istraživački i izložbeni projekat *Maison Barilli: Belgrade / New York* realizovan u saradnji sa Galerijom Milene Pavlović Barili iz Požarevca i Spomen-zbirkom Pavla Beljanskog iz Novog Sada. Na primeru izložbe *Maison Barilli: Belgrade / New York* akcentovana je ideja o modi, tačnije modnim ilustracijama Milene Pavlović Barili kao središtu kulture, kako je modna ilustratorica delovala u Beogradu, Minhenu, Parizu i Njujorku i na taj način, posredstvom mode povezala četiri različite kulture. Za samu temu konferencije još značajnija je bila činjenica da je upravo jedna modna izložba poslužila kao inicijator i medijator saradnje između dva, do trenutka izložbe nepovezana muzeja likovne umetnosti.

Sastanak komiteta za kostim svečano je započeo u prikladnom ambijentu modne izložbe *Dress Code: Are You Playing Fashion?* u Muzeju moderne umetnosti Kjota u organizaciji renomiranog Kjoto Instituta kostima, dok su se trodnevna izlaganja elaborata i prezentacija članova, pored samog muzeja, održavala u glavnoj zgradi Trijenala, Međunarodnom konferencijskom centru Kjota. Uzimajući u obzir

Detalj haljine *Robe a la Française* od svile i brokata Madam Oberkampf nošene u prisustvu Marije Antoanete, 1775, Kjoto Institut kostima

problematiku koja je činila okosnicu Generalne konferencije, odnosno glasanja za novu definiciju muzeja, posebno je značajno bilo saznati kako su kolege, kroz izložbe i programe vezane za muzeologiju mode i tekstila, odgovorile na izazove savremenog sociopolitički, ekonomski i ekološki kriznog trenutka. Okosnicu izlaganja činio je diskurs modne razmene, kolonijalizma i aktuelne problematike kulturne apropijacije između Zapada i Istoka, a izlagači su se naročito fokusirali na fenomen *japanizma*. Tako su predstavljene i modne ilustracije Milene Pavlović Barili inspirisane kulturom Japana, dok su među zapaženijim izlaganjima bila upravo ona koja su se fokusirala na do sada neistražene aspekte mode koje globalne, zapadnocentrične studije mode, često ignorišu – poput uticaja japanske avangardne mode na odevanje tokom poljske krize sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka. Među izlagačima zabeležen je impozantan broj mladih učesnika, kao i učesnika iz zemalja Istočne Evrope, Balkana i Azije.

Pored konferencijske razmene znanja i iskustava, Komitet za kostim pažljivo je koncipirao i prateći program sastanka. Program je obuhvatio studijske posete ruralnim proizvođačima indigo pigmenta, lokalnim ateljeima za oslikavanje kimona, muzeju Kabuki i No kostima, tkalnicu svile i najznačajnije, Kjoto Institutu kostima. Institut ne predstavlja samo najveću kolekciju zapadne mode od 18. veka do danas izvan Zapada, već i pionirsku instituciju za baštinenje mode, ne samo u Japanu, nego i u Aziji uopšte. Institut je značajan jer takođe baštini i ostvarenja kulturnih japanskih dizajnera, koji su ostavili neizbrisiv trag u istoriji svetske mode, poput Rei Kavakubo, Jošija Jamamota, Isija Mijakea i Junje Vatanabe. Poseta ovakvoj instituciji, koja u svakom smislu parira Institutu kostima muzeja Metropolitena, Muzeju

Članovi Komiteta za kostim tokom studijske posete Kjoto institutu kostima

Viktorije i Alberta i drugim etabliranim (zadnim) muzejima mode, od vitalne je važnosti za razumevanje značaja mode u muzejskim kolekcijama i izložbi mode, uzimajući u obzir minimalno prisustvo mode u domaćim muzejima – što u kolekcijama i zbirkama, to u stalnim postavkama i izložbama. Obilazak izložbe, a potom i departmana za konzervaciju i restauraciju, arhiva i samog fundusa Instituta pružio mi je uvid u prakse muzeologije mode nedostupne ili nedovoljno zastupljene u nacionalnim muzejskim institucijama, koje ovdašnjim mladim profesionalcima, nažalost, ne omogućavaju praktični, a često ni teorijski okvir bavljenja ovom disciplinom.

Komitet za kostim organizovao je i dvodnevni

postkonferencijski program u Tokiju, iz kog se izdvojila poseta izložbi *Sve o Marianu Fortuni* u Muzeju Micubiši Ičigokan, ali i opažanje autentičnog pulsa mode koja je utkana u kulturni kod japanske prestonice. Na ceremoniji zatvaranja Trijenala, tvrdnja nekadašnje predsednice Komiteta za kostim i kustoskinje kolekcije kostima Kensingtonske palate, dr Džoane Maršner, da proučavanje mode privlači veliku pažnju u poslednje vreme, jer u neljudskim vremenima moda pruža ono najviše ljudsko, svakako može da nam posluži, između ostalih stvari, i kao opomena. Da ljudsko u sebi, a samim tim i modu kao humanističku praksu, čuvamo, jer vremena, čini se, nisu odavno bila manje humana nego danas.

Izložba *Dress Code: Are You Playing Fashion?* u Muzeju moderne umetnosti Kjota

Muzej o gradu, grad u muzeju

Krajem novembra 2019. Narodni muzej Kruševac i Artis centar su u Kruševcu organizovali seminar *Muzej i komunikacija: Kulturno nasleđe i grad*. U intenzivnom, sertifikovanom seminaru učestvovalo je dvadeset četvero kolega iz Požarevca, Kraljeva, Beograda, Prokuplja, Raške, Trstenika, Negotina, Kragujevca, Gornjeg Milanovca, Niša i Kruševca, sa ciljem sticanja znanja i praktičnih veština, kada je reč o muzejskom i PR-u kulturnog nasleđa

Tekst: Zorana Drašković Kovačević / Fotografije: Vuk Nenezić, VR Photo team

Vođenje kroz novu stalnu postavku Narodnog muzeja Kruševac

Ovogodišnji, treći po redu, seminar “Muzej i komunikacija” zasnovan je na dobrom iskustvu i velikom interesovanju polaznika prethodna dva seminara održana u saradnji Artis centra sa Galerijom Matice srpske i Spomen-zbirkom Pavla Beljanskog u Novom Sadu 2015. godine, kao i prošlogodišnjem seminaru, realizovanom u partnerstvu sa Istorijskim muzejom Srbije. U oba slučaja, seminar je dobio podršku Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Nacionalnog komiteta ICOM-a Srbije. Ministarstvo je i ove godine podržalo projekat u čijem je fokusu naročito delikatan odnos muzeja i grada, kulturnog nasleđa i lokalne samouprave.

Dva dana, ispunjena dobrom energijom, vrhunskim prezentacijama predavača i aktivnim, povremeno originalnim učešćem

polaznika, protekla su u izuzetnoj razmeni ideja i dobroj atmosferi.

Od muzejske definicije do lokalne samouprave

Nakon pozdravne reči Gorana Vasića, direktora Narodnog muzeja Kruševac, dr Nikole Krstovića, predsednika NK ICOM-a Srbije i msr Tamare Ognjević, direktorke Artis centra, sa novom stalnom postavkom Narodnog muzeja Kruševac prisutne su upoznali Branka Sibinović, Natalija Topličanin i Bogdan Vučković, mlade kolege iz pedagoške službe muzeja. Nova stalna postavka, u korelaciji sa arheološkim parkom Lazarev grad, bila je platforma za radionice održane drugog dana seminara.

Dr Nikola Krstović, predsednik NK ICOM-a Srbije, docent Univerziteta u Beogradu -

Filozofskog fakulteta, Odeljenja za istoriju umetnosti - Seminara za muzeologiju i heritologiju je održao predavanje na temu - *Hoćete li gradski muzej ili muzejski grad?* Posebno se osvrnuo na predlog nove definicije muzeja, instituciju proširenog muzeja i studiju slučaja *Kuće Zlatibora*.

Prof. dr Vladimir Krivošejev, vanredni profesor na Visokoj školi za komunikaciju u Beogradu, dugogodišnji direktor Narodnog muzeja Valjevo, je svoje predavanje *Grad bolnica i grad muzej: Izložba o Valjevskoj ratnoj bolnici 1914-1915. u muzeju i van njega*, posvećeno ciljevima muzejskih projekata, bazirao na istoimenoj studiji slučaja.

Bora Dimitrijević, dugogodišnji direktor Narodnog muzeja Zaječar, rukovodilac projekta nominacije arheološkog lokaliteta Fe-

Okrugli sto i susret muzealaca i lokalne samouprave

Radionice

liks Romulijana pri UNESCO-u, predstavio je svoju prezentaciju *Ono što je carsko ne može da bude u traljama: Od jedne kose, jedne značke i jednog kataloga do Uneskovne liste svetske kulturne baštine i dalje...*

Marion Vio, rukovodilac ogranaka Francuskog instituta u Nišu, stručnim vođenjem kroz izložbu *France Emotion* Francuskog Instituta u Srbiji, koja tretira kulturnu baštinu Francuske na raskršću fotografije, proširene realnosti i digitalizacije, i trenutno gostuje u Narodnom muzeju Kruševac, istakla je naročitu ulogu digitalizacije u procesu prezentacije i zaštite kulturnog nasleđa.

I ove godine, pored izuzetno zanimljivih predavanja i radionica, na seminaru je održan okrugli sto u okviru kojeg su muzealci razgovarali sa predstavnicima lokalne samouprave na temu *Muzej i lokalna samouprava-sagovornici ili suparnici?* - o prednostima i izazovima intersektorske saradnje, kulturnoj politici i komunikaciji. Učestvovali su: dr Nikola Krstović (Filozofski fakultet u Beogradu), Goran Vasić (Narodni muzej Kruševac), Vesna Lazarević (zamenik gradonačelnika Kruševca), Miloš Milanović (Turistička organizacija grada Kruševca), prof. dr Vladimir Krivošejev (Visoka škola za komunikaciju, Beograd) i Bora Dimitrijević (dugogodišnji direktor Narodnog muzeja Zaječar). Moderator – msr Tamara Ognjević. Okrugli sto je imao direktni prenos posredstvom *live streaming-a* na internetu.

Izazov kreiranja (ne)muzejskog programa

Drugi dan seminara je protekao u priprema i izvođenju radionica. Prvu prezentaciju pod nazivom *Percepcija, očekivanje, komunikacija – od publike ka sadržaju ili od sadržaja ka publici?* održao je Ljubomir Tošković iz Artis centra.

Predavanjem msr Tamare Ognjević - *Muzej kao kreator (ne)muzejskog programa – od*

ideje do realizacije, učesnicima seminara data su poslednja uputstva pre pristupanja radnom zadatku. Podeljeni u grupe žrebom, trebalo je da osmisle i predstave programe zasnovane na sadržajima koji povezuju zbirke i/ili stalnu postavku Narodnog muzeja Kruševac sa sadržajima od značaja za grad Kruševac. Radionicu su koordinirali msr Tamara Ognjević i Ljubomir Tošković, uz pomoć tima Narodnog muzeja Kruševac.

Po obavljenom zadatku, učesnici su, u saradnji sa VR Foto timom, predstavili kratke video zapise svojih projekata. Nakon podele sertifikata učesnicima seminara, upriličena je poseta Kući Simića, uz stručno vođenje kustosa Zorane Drašković Kovačević.

Cilj seminara, unapređenje rada muzeja i srodnih ustanova u smislu razvoja komunikacijskih veština i bolje saradnje sa medijima, različitim zainteresovanim akterima i publikom, odnosno veće vidljivosti muzejskih i baštinskih programa i drugih aktivnosti od značaja za održivi razvoj muzeja i edukaciju kulturne javnosti, u potpunosti je ispunjen. Vidimo se dogodine u nekom od mnogobrojnih muzeja u Srbiji, da nastavimo sa dobrom praksom.

Kulturni obrazac

Sredinom decembra 2019, u prostorijama Jugoslovenske kinoteke, upriličena je svečana dodela novoustanovljenog priznanja „Kulturni obrazac“, koje dodeljuje Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije ustanovama i pojedincima za posvećeni rad na korist srpske kulture. Narodni muzej Kruševac je jedan od ovogodišnjih dobitnika ovog vrednog priznanja.

Dodeljujući priznanje, ministar kulture Vladan Vukosavljević je istakao da svaki od ovogodišnjih dobitnika predstavlja biser srpske kulture, jer su svi zajedno „svojim radom i neprestanim trudom prevazilazili standarde struke i prosečne standarde našeg društva, koji su se u svojim naporima i rezultatima izdizali visoko i predstavljali ohrabrenje i podstrek sredini u kojoj rade, ali i drugim sredinama, jer se kultura kapilarno prenosi iz grada u grad, iz regiona u region“.

Učesnici seminara sa predavačima i organizatorima

Tri godine kasnije

Kada sam u proleće 2017. godine preuzela uređivanje *Časopisa ICOM Srbija* imala sam veliku želju da muzejska zajednica Srbije dobije reprezentativno, moderno izdanje koje će biti dostupno mnogo široj publici od one strukovne. Dugogodišnje novinarsko i uredničko iskustvo, ali i podjednako dug rad sa muzejima u zemlji i inostranstvu, jačali su to moje uverenje da je tako nešto moguće. Od početka mi je bilo potpuno jasno da samo temeljna profesionalizacija časopisa i njegova registracija u Registru medija Republike Srbije predstavlja realnu platformu da se ova misija realizuje i da traje na duge staze. Izlažući projekat inoviranog i redizajniranog časopisa (po ugledu na časopis Generalnog sekretarijata ICOM-a) Skupštini Nacionalnog komiteta te 2017. godine, na početku sam naglasila da ne planiram da budem doživotni urednik ovog izdanja, koje mi je, uprkos brojnim izazovima, donelo i mnogo radosti, već da pre svega želim da pokrenem jedan proces koji će nastaviti da rade mlađe kolege, a prevashodno oni profesionalci koji su prepoznali muzejski PR i marketing, odnosno ovaj profil profesionalne komunikacije, kao najuže opredeljenje.

Za ove tri godine mog mandata bilo je mnogo više turbulencija nego što bi se to moglo očekivati. Na trenutke mi se činilo da opstanak časopisa kao važne „lične karte“ Nacionalnog komiteta ozbiljno doživljam samo ja. Utisak subjektivan svakako, ali proistekao iz manjka sredstava i konstantnog otpora da se časopis profesionalizuje. Uverenje da *one (wo)man show* može da pregura sve nedaće i izazove nije nažalost slika stanja koja opisuje isključivo rad na časopisu, ICOM Srbije sličan problem ima i u radu drugih komisija i odbora. Pasivnost, očekivanje konstantne inicijative od ličnosti koja vodi komisiju ili odbor, činjenica da profesionalne obaveze u matičnoj kući imaju prioritet, ali i duboko nerazumevanje o neophodnom stepenu samostalnosti u upravljanju časopisom - elementi su koji naposljetku iznure i najveće entuzijaste.

U mom mandatu je objavljeno pet brojeva *Časopisa ICOM Srbija*. Poslednja tri uređena su u saradnji sa Uređivačkim odborom, izabranim u decembru 2018. godine. Časopis je krajem iste godine upisan u Registar medija Republike Srbije, a njegovo specijalno izdanje na engleskom jeziku stiglo je na 25. Trijenale ICOM-a u Kjoto početkom septembra 2019. I pored visokih ocena koji je dobio od predsednice ICOM-a, Suaj Aksoj, kolega iz Međunarodnog komiteta za muzejski PR i marketing u čiji upravni odbor sam izabrana po drugi put u jesen 2019, te drugih kolega iz muzejske, ali i novinarske struke, nijednom nije podržan sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije. Možda će se to dogoditi u 2020, budući da smo neophodan materijal uputili na Konkurs za medije, no to je nešto čime će se baviti novi glavni urednik časopisa. Moje vreme na tom mestu je okončano. Dala sam maksimum i kao čovek i kao profesionalac. Obaveze i život zovu dalje, a i vreme je da u proces uđu neki mlađi, energičniji, inventivniji ljudi. Naposljetku, to je istovremeno i prirodno i dobro, podjednako i za *Časopis* i za Nacionalni komitet.

Tamara Ognjević

ICOM Srbija

IZDAVAČ

NK ICOM SRBIJA
Trg Republike 1A, Beograd
icom.srbija@gmail.com
<http://network.icom.museum/icom-serbia>

ZA IZDAVAČA

Nikola Krstović

GLAVNI UREDNIK

Tamara Ognjević

UREĐIVAČKI ODBOR

Angelina Banković, Zorana Drašković
Kovačević, Jelena Ognjanović, Sara Sopić

SARADNICI U OVOM BROJU

Saša Asentić, Dunja Crnjanski,
Biljana Đorđević, Tamara Marković,
Vuk Nenezić, Slavko Spasić,
Suzana Spasić, Aleksandar Ramadanović,
Vladimir Vukadinović, Stefan Žarić

LEKTURA

Suzana Spasić

PREPRESS

Vuk Milosavljević

ŠTAMPA

BiroGraf Comp
Atanasija Pulje 22, Zemun

TIRAŽ

250

NASLOVNA STRANA

Mikelandelo Pistoletto, *Venera od krpa*, 1967.
Izložba: *Dress Code-Are you playing fashion?*
Nacionalni muzej moderne umetnosti,
Kjoto 2019. Fotografija: Tamara Ognjević

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd
069
ICOM Srbija: časopis Nacionalnog komiteta
međunarodnog saveta muzeja - Srbija
/ glavni urednik Tamara Ognjević.
- 2011, br. 1 (dec.) - . -
Beograd: NK ICOM Srbija, 2011 -
(Zemun: BiroGraf Comp). - 28 cm
Polugodišnje. - Ima izdanje na drugom jeziku:
ICOM Serbia = 2683-5282
ISSN 2217-7531 = ICOM Srbija
COBISS.SR-ID 187840012

Registarski broj u Registru medija
Republike Srbije NV000917

© ICOM Serbia 2019

WWW.GALERIJEIMUZEJI.COM

VIRTUELIZACIJA
IZLOŽBI

REPRODUKCIJE
UMETNIČKIH DELA

VIDEO
PRODUKCIJA

VR PHOTO TEAM

VAS PARTNER ZA DIGITALNU KOMUNIKACIJU.

WWW.GALERIJEIMUZEJI.COM

WWW.VRPHOTOTEAM.COM

INFO@VRPHOTOTEAM.COM

2 SRPSKE ARMIJE 5 | TEL.+381 69 2 509 609

11000 BEOGRAD | SRBIJA

Google Street View
trusted

ICOM international
council
of museums

Museums for Equality:
Diversity and Inclusion

INTERNATIONAL MUSEUM
DAY

18

may 2020

@ICOMofficial

#IMD2020

icom.museum